



**UNIVERSITAIRE**

**LERARENOPLEIDINGEN**

ICLON

**UNIVERSITEIT LEIDEN**

Qanu  
Catharijnesingel 56  
PO Box 8035  
3503 RA Utrecht  
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100  
E-mail: [support@qanu.nl](mailto:support@qanu.nl)  
Internet: [www.qanu.nl](http://www.qanu.nl)

Projectnummer: Q0773

© 2021 Qanu

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van Qanu en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.



# INHOUDSOPGAVE

<b>RAPPORT OVER DE UNIVERSITAIRE LERARENOPLEIDINGEN EN DE EDUCATIEVE MINOREN VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN .....</b>	<b>5</b>
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN .....	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING .....	7
SAMENSTELLING VAN HET PANEL .....	7
WERKWIJZE VAN HET PANEL .....	7
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL .....	11
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING VAN DE MASTEROPLEIDINGEN EN DE EDUCATIEVE MINOREN.....	14
<b>BIJLAGEN.....</b>	<b>27</b>
BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER .....	29
BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN.....	34
BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S .....	36
BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA .....	37
BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN.....	38

Dit rapport is vastgesteld op 7 juli 2021.



# RAPPORT OVER DE UNIVERSITAIRE LERARENOPLEIDINGEN EN DE EDUCATIEVE MINOREN VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

## ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

### **M - Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Bètawetenschappen**

Naam van de opleiding:	Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Bètawetenschappen
CROHO-nummer:	68533
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Biologie, Natuurkunde, Scheikunde, Wiskunde
Locatie:	Leiden
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Inleverdatum NVAO:	01/11/2020, verlenging termijn verleend tot 31/10/2021 vanwege WHW art. 5.16 lid 4

### **M - Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Taal en Cultuurwetenschappen**

Naam van de opleiding:	Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Taal en Cultuurwetenschappen
CROHO-nummer:	68534
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Chinese Taal en Cultuur, Duits, Engels, Frans, Griekse en Latijnse Taal en Cultuur, Nederlands, Spaans
Locatie:	Leiden
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Inleverdatum NVAO:	01/11/2020, verlenging termijn verleend tot 31/10/2021 vanwege WHW art. 5.16 lid 4

### **M - Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Mens- en Maatschappijwetenschappen**

Naam van de opleiding:	Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Mens- en Maatschappijwetenschappen
CROHO-nummer:	68535
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Algemene economie, Bedrijfseconomie, Filosofie, Geschiedenis en Staatsinrichting, Godsdienst en Levensbeschouwing, Kunstgeschiedenis en culturele kunstzinnige vorming/kunst algemeen, Maatschappijleer en maatschappijwetenschappen
Locatie:	Leiden
Variant(en):	voltijd, deeltijd



Onderwijstaal: Nederlands  
 Inleverdatum NVAO: 01/11/2020, verlenging termijn verleend tot 31/10/2021 vanwege WHW art. 5.16 lid 4

Het ICLON biedt de educatieve minor aan als keuzeonderdeel binnen bacheloropleidingen die zijn opgenomen in de verwantschapstabel (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0028148/2020-09-01>). Dit zijn in ieder geval de volgende bacheloropleidingen:

	<i>B - Opleiding (croho label)</i>
Biologie	B Biologie (56860), B Biomedische Wetenschappen (56990)
Chinese Taal en Cultuur	B Chinastudies (56818)
Duits	B Duitse Taal en Cultuur (afstudeerrichting Duits) (56805)
Economie	B Economie en Bedrijfseconomie (50950)
Engels	B Engelse Taal en Cultuur (56806)
Filosofie	B Filosofie (56081)
Frans	B Franse Taal en Cultuur (56808)
Geschiedenis en Staatsinrichting	B Geschiedenis (56034)
Griekse en Latijnse Taal en Cultuur	B Griekse en Latijnse Taal en Cultuur (56003)
Godsdienst en Levensbeschouwing	B Religiewetenschappen (50902)
Natuurkunde	B Natuurkunde (50206), B Sterrenkunde (50205)
Nederlands	B Nederlandse Taal en Cultuur (56804)
Scheikunde	B Bio-Farmaceutische Wetenschappen (50207), B Life Science and Technology (56286), B Life Science and Technology (joint degree) (55010), B Molecular Science and Technology (joint degree) (55009)
Spaans	B Latijns-Amerikastudies (56052)
Wiskunde	B Wiskunde (56980), B Natuurkunde (50206), B Klinische Technologie (joint degree) (55007), B Sterrenkunde (50205),
Informatica (per 1 september 2019)	B Informatica (56978)

Een educatieve minor is geen opleiding en wordt dan ook niet als zodanig geaccrediteerd. Het is echter wel noodzakelijk dat de educatieve minoren door een deskundig panel besproken en geëvalueerd worden, omdat een afgeronde educatieve minor leidt tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid. In dit rapport geeft het panel daarom geen officieel oordeel, maar bespreekt het de minoren per standaard en doet het bijbehorende aanbevelingen.

Op verzoek van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap worden de minoren elke zes jaar meegenomen met de reguliere accreditatie van de academische lerarenopleidingen. Educatieve minoren maken geen onderdeel uit van de academische lerarenopleidingen; studenten volgen de minor binnen hun aan het schoolvak gerelateerde bacheloropleiding. Er is echter voor gekozen om de beoordeling van de minoren bij de academische lerarenopleidingen onder te brengen, omdat deze opleidingen de programma's van de educatieve minoren vormgeven en docenten van de academische lerarenopleidingen doorgaans het onderwijs verzorgen.



## ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Universiteit Leiden
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

## SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 17 maart 2020 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de universitaire lerarenopleidingen en de educatieve minoren beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. K. (Katrien) Struyven, professor verbonden aan de School voor Educatieve Studies van de Universiteit Hasselt en de Vrije Universiteit Brussel (België) [voorzitter];
- Dr. P.A. (Sander) Bax, universitair hoofddocent in vakdidactiek Nederlands, moderne Nederlandse letterkunde, algemene literatuurwetenschap en cultuurgeschiedenis aan Tilburg School of Humanities and Digital Sciences van Tilburg University;
- Em. prof. dr. H.M.C. (Harrie) Eijkelhof, zelfstandig onderwijsadviseur bij Eijkelhof Science Education Advice en gastmedewerker bij het Freudenthal Instituut for Science and Mathematics Education van de Faculteit Bètawetenschappen aan de Universiteit Utrecht;
- Drs. J. (Joost) van Rijn, voormalig rector en directeur-bestuurder van O.R.S. Lek en Linge in Culemborg en Geldermalsen;
- Em. prof. dr. J.A. (Joop) van der Schee, emeritus hoogleraar Onderwijsgeografie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en de Universiteit Utrecht;
- B. (Britt) Pertjjs MSc., alumna masteropleiding Educatie in de mens- en maatschappijwetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam [student-lid];
- Dr. D. (Deniz) Haydar, vakdidacticus Biologie, docent en onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Groningen [referent bètadomein];
- J. (Joke) Rentrop Med, universitair docent, lerarenopleider en vakdidacticus Frans aan de Universiteit Utrecht [referent taal- en cultuurdomein].

Het panel werd ondersteund door dr. M.J. (Marijn) Hollestelle, die optrad als secretaris. Hij werd in de parallelsessies ondersteund door P. (Peter) Hildering MSc. en dr. F. (Fiona) Schouten. Fiona Schouten trad op als tweede secretaris.

Vanwege de maatregelen rondom het coronavirus kon het geplande locatiebezoek niet doorgaan. Coördinator, panelvoorzitter en contactpersoon van de opleidingen hebben daartoe besloten een digitaal bezoek, waarbij de gesprekken via videobellen werden gevoerd. Het digitale bezoek van het visitatiepanel Universitaire Lerarenopleidingen aan de Interfacultair centrum voor lerarenopleiding, onderwijsontwikkeling en nascholing (ICLON) van de Universiteit Leiden vond plaats op 29 en 30 oktober 2020.

## WERKWIJZE VAN HET PANEL

De beoordeling van de universitaire lerarenopleidingen en de educatieve minoren van de Universiteit Leiden was onderdeel van de visitatiegroep Universitaire Lerarenopleidingen. Van maart 2020 tot en met juni 2021 beoordeelde het panel in totaal 33 opleidingen en 16 educatieve minoren/modules aan 11 universiteiten. Het cluster bestond uit de volgende deelnemende instellingen: Tilburg University, Radboud Universiteit, Universiteit Leiden, Wageningen University, Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht, Technische Universiteit Eindhoven, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Twente en Technische Universiteit Delft.



Het cluster Universitaire Lerarenopleidingen heeft de logistieke en praktische begeleiding van de visitatie en de rapportage uitbesteed aan evaluatiebureau Qanu. Petra van den Hoorn MSc. begeleidde het cluster als eerste coördinator (hierna aangeduid als de coördinator). Zij werd daarin bijgestaan door dr. Fiona Schouten als tweede coördinator. Samen met Peter Hildering MSc., dr. Marijn Hollestelle en Victor van Kleef MA traden zij tevens op als secretaris in het cluster. Allen zijn werkzaam bij Qanu en zijn door de NVAO als secretaris gecertificeerd.

#### *Het visitatiepanel*

Bij de samenstelling van het visitatiepanel werd rekening gehouden met de expertise, beschikbaarheid en onafhankelijkheid van de panelleden. Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. K. (Katrien) Struyven (voorzitter);
- Dr. C.M. (Chiel) van den Akker (referent);
- Dr. P.A. (Sander) Bax (panellid/referent);
- Dr. H. (Erik) Bijsterbosch (panellid);
- Drs. L.J.M. (Liliane) Bouma-Ploumen (panellid);
- Em. prof. dr. D.D. (Douwe) Breimer (panellid/referent);
- Em. prof. dr. J. (Jos) van den Broek (panellid/referent);
- Dr. P.A.C. (Pieter) de Bruijn (referent);
- E.L. (Erik) Cats MA (panellid);
- Drs. H.M. (Harry) Claessen (panellid);
- Prof. dr. M. (Mieke) de Cock (panellid/referent);
- M.A.P. (Marije) Derksen MA (student-lid)
- Em. prof. dr. H.M.C. (Harrie) Eijkelhof (panellid);
- Prof. dr. N. (Nadine) Engels (panellid);
- Drs. I.E. (Ingrid) Faas (panellid);
- Dr. J. (Johan) Graus (panellid);
- Dr. D. (Deniz) Haydar (referent);
- B. (Bernadette) de Heer MA (student-lid)
- Drs. M.M.G.M. (Marcelle) Hobma (panellid);
- Prof. dr. E.M.H. (Helena) Houvenaghel (referent);
- Em. prof. dr. C. (Carel) Jansen (panellid);
- Dr. J.F.H. (Frank) Kupper (panellid);
- Em. prof. dr. W.A.H.J.M. (Wilma) Kuiper (panellid);
- Dr. E.J. (Erik) Kwakernaak (referent);
- Prof. dr. W.M. (Wander) Lowie (referent);
- Drs. C.L.C.M. (Lieke) Meijs (panellid);
- Prof. dr. A. (André) Mottart (panellid/referent);
- Drs. A. (Anita) Oosterloo (referent);
- Drs. D.H. (Dirk) Oosthoek (panellid/referent);
- J.G.M. (Hans) Palings MSc. (referent);
- B. (Britt) Pertijs MSc (student-lid)
- Em. prof. dr. A. (Albert) Pilot (referent);
- B. (Basilia) Pires MSc (student-lid)
- J. (Joke) Rentrop MEd (referent);
- Drs. J. (Joost) van Rijn (panellid);
- Drs. A.P.F.M. (Ton) Roelofs (panellid);
- Em. prof. dr. J.A. (Joop) van der Schee (panellid/referent);
- Dr. J.M.L. (Jeanette) den Toonder (referent);
- Dr. B. Th.J. (Bart) Vieveen (panellid);
- Drs. H.E.E. (Evelyne) Vos (referent).





### *Consistentie en ijking*

De consistentie in de beoordeling werd op diverse manieren geborgd:

1. Het panel werd zodanig samengesteld dat de voorzitter aanwezig was bij alle visitaties, en diverse panelleden bij meerdere visitaties aanwezig waren.
2. De coördinator was aanwezig bij het opstellen van de voorlopige bevindingen aan het eind van elke visitatie.
3. De coördinator had regelmatig contact met de penvoerder van de Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL) om afspraken te maken over de te volgen werkwijze van de opleidingen en het panel.

### *Vorbereiding*

Op 10 januari 2020 vond de voorzitterstraining plaats. Daarbij informeerde de coördinator de panelvoorzitter over haar rol tijdens de visitaties. Ook werd zij geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders, de werkwijze en de planning van visitaties en rapportage. Het panel kwam voor de eerste keer bijeen in een startvergadering op 21 februari 2020, waarin de beoordelingskaders, het visitatieproces en de planning aan bod kwamen.

De coördinator stelde voor elke visitatie steeds een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van het ICLON. Het ICLON selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Daarbij werd ook het moment van het ontwikkelgesprek bepaald, dat de opleidingen na afloop van de visitatie met het panel voeren omtrent mogelijke verbeteringen vanuit een ontwikkelperspectief. Het ontwikkelgesprek maakt geen onderdeel uit van de beoordeling, en kan dus direct na de visitatie plaatsvinden, maar ook op een later moment. Op basis van dit gesprek wordt een apart ontwikkelverslag gemaakt. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 4.

In de aanloop naar de visitatie van de Universiteit Leiden ontving Qanu het zelfevaluatie-rapport van de opleidingen en stuurde deze door aan de panelleden. De coördinator en panelvoorzitter maakten een selectie van ten minste 15 eindwerken van elk van de te beoordelen opleidingen. Voor de educatieve minoren werden steeds 2 eindwerken per afstudeerrichting (schoolvak) door het panel bestudeerd. De eindwerken van de opleidingen en de minoren werden geselecteerd uit een lijst van afgestudeerden over de periode januari 2018 tot en met oktober 2019. Daarbij hielden de coördinator en voorzitter rekening met variatie in de betrokken stageschool, begeleider en het gegeven eindcijfer.

De panelleden en referenten bestudeerden het zelfevaluatie-rapport, de eindwerken met de bijbehorende beoordelingsformulieren en de aanvullende documentatie en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden.

Voorafgaand aan de visitatie hield het panel een vooroverleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van het zelfevaluatie-rapport, de gelezen eindwerken en de taakverdeling ter sprake kwamen.

### *Bezoek*

Voorafgaand aan en tijdens de visitatie bestudeerde het panel aanvullend materiaal. Een volledig overzicht van het bestudeerde materiaal is te vinden in bijlage 5. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken van zowel de opleidingen als ICLON, werkplekbegeleiders, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van deze gelegenheid is geen gebruik gemaakt.



Het panel beëindigde de visitatie met een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van de visitatie gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin zij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

#### *Rapportage*

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan de tweede coördinator omwille van een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de secretaris het rapport naar ICLON met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden werden na overleg tussen de secretaris en de voorzitter gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de ICLON en aan het College van Bestuur van de universiteit.

#### *Definitie oordelen*

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

#### **Basiskwaliteit**

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een associate degree-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

#### **Voldoet**

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

#### **Voldoet ten dele**

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

#### **Voldoet niet**

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

#### **Positief**

Op alle standaarden 'voldoet'.

#### **Positief onder voorwaarden**

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

#### **Negatief**

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.



## SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

### **Eenjarige masteropleidingen (LVHO in de Bètawetenschappen, LVHO in de Taal- en Cultuurwetenschappen en LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen)**

#### *Beoogde leerresultaten*

De lerarenopleidingen van de Universiteit Leiden worden verzorgd door het interfacultaire centrum ICLON. Het ICLON omschrijft haar universitaire lerarenopleidingen als academische beroepsopleidingen waarin de ontwikkeling van vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheden in onderlinge samenhang centraal staat. Het onderscheidt een drietal ambachtelijke aspecten van het beroep van leraar, namelijk handelen in de praktijk, routinevorming en instrumentele professionalisering, die met de drie academische aspecten theoretische verdieping en verbreding, blijvend innoveren en normatieve professionalisering moeten worden gecombineerd. Het visitatiepanel is te spreken over de goed onderbouwde en zorgvuldig uitgewerkte opleidingsvisie op het leraarschap. Het vindt de combinatie van ambachtelijke en academische aspecten helder verwoord als uitgangspunt. Mooi vindt het panel ook dat het ICLON kiest voor een aanpak die recht doet aan de complexiteit van de praktijk, via een cyclische aanpak. Volgens het panel is deze werkwijze een sterk punt, omdat ze bouwstenen uit de verschillende theoretische benaderingen integreert en de ambachtelijke en de academische aspecten voortdurend met elkaar in verband brengt. Het vindt deze werkwijze ook goed herkenbaar in de opleidingen.

Het panel stelt vast dat de beoogde leerresultaten en hun uitwerking als doorlopende leerlijnen in het programma gekoppeld aan zes verschillende professionele rollen passend zijn. De beoogde leerresultaten sluiten aan bij de wettelijke bekwaamheidseisen, het domeinspecifiek referentiekader en de Dublin-descriptoren voor masterniveau. De communicatie-eindterm zou de eisen met betrekking tot schrijfvaardigheid sterker kunnen expliciteren. Positief vindt het panel dat de beoogde leerresultaten en hun uitwerking zijn ontwikkeld in samenspraak met het beroepenveld.

#### *Onderwijsleeromgeving*

Het panel constateert dat de drie masteropleidingen een goed doordacht, helder en samenhangend programma kennen met duidelijke leerlijnen, afwisselende werkvormen en veel ruimte voor intervisie en uitwisseling. Theorie en praktijk zijn in balans en onderzoeksvaardigheden komen voldoende aan bod. Er is voldoende differentiatie in de vakdidactiek van de verschillende opleidingen en schoolvakken, maar er wordt ook goed op schoolvak- en opleidingsoverstijgend niveau samengewerkt. De opleidingen van het ICLON onderscheiden zich door de ruime aandacht voor pedagogiek. Ook waardevol vindt het panel de toevoeging van het nieuwe vak Innovaties in Onderwijs, en de nadruk op zelfreflecterend en onderzoekend vermogen die door het gehele curriculum heen zichtbaar is, en die ook door externe partijen duidelijk wordt herkend.

De organisatie van de praktijkgedeelten van de opleiding is, zeker waar het de opleidingsscholen betreft, goed georganiseerd. Het ICLON draagt actief bij aan de professionalisering van de werkplekbekgeleiders op de scholen en betreft hen ook bij de opleidingen. Dit geldt ook, hoewel in iets mindere mate, voor niet-opleidingsscholen. De opleidingen zijn goed studeerbaar, en het ICLON houdt proactief zicht op het studietempo van de individuele studenten. De studenten hebben voldoende mogelijkheden om eigen accenten te zetten binnen de opleidingen. De opleidingen hebben ook sinds de start van de corona-pandemie hard gewerkt om de onderwijskwaliteit te blijven borgen, wat zowel door studenten als door het panel gewaardeerd wordt.

Het panel waardeert de didactische en inhoudelijke kwaliteit van het docententeam van de opleidingen, dat zich kenmerkt door een lerende cultuur, een grote inzet voor de studenten en een duidelijke bevlogenheid die maakt dat de docenten (soms te) hard werken. De ICLON-docenten leren van elkaar en wisselen veel kennis en informatie uit vanuit hun verschillende rollen. Ook onderhouden zij goed contact met de praktijk en de opleidingsscholen. Om het promotieonderzoek door opleiders binnen de opleidingen blijvend te borgen beveelt het panel een doelgerichte investering in de lerarenopleiding door de Universiteit Leiden aan.



### *Toetsing*

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleidingen adequaat is vormgegeven. Het waardeert de ruime variatie in toetsvormen en het gebruik van rubrics door de opleiding heen, die inzichtelijk maken hoe de startbekwaamheid door de programma's heen gerealiseerd wordt. De studenten ontvangen ruime schriftelijke en mondelinge feedback. Het panel kan zich vinden in de manier waarop de toetsing van de Supervisie en Praktijkdelen wordt vormgegeven, en vindt het een goede zaak dat supervisors aan onderlinge uitwisseling doen. Het adviseert in de documentatie van de 360 gradenfeedback documentatie toe te voegen over lesbezoek van de supervisor.

Met betrekking tot de toetsing van het eindniveau waardeert het panel het gebruik van rubrics per 'rol'. Het zou graag zien dat de manier waarop de beoordelaars die invullen niet te zeer uiteenloopt. Ook zou het panel graag op de beoordelingsformulieren geëxpliciteerd zien wanneer het vierogenprincipe is toegepast en met welk resultaat. Al met al adviseert het de ontwikkeling van heldere beoordelingsprotocollen, bijvoorbeeld via kalibratiesessies met examencommissie en docenten, waarmee ook de examencommissie volledige grip kan krijgen op de wijze van beoordeling van het eindniveau. De examencommissie vervult op dit moment haar wettelijke borgingstaak voldoende en naar vermogen, en stuurt daartoe aan op uniformering van de beoordelingsmethoden. Het panel adviseert om deze lijn verder door te zetten en met een explicieter protocol te gaan werken dat de examencommissie kan controleren en handhaven. Versterking van de examencommissie met een externe toetsexpert kan hierbij behulpzaam zijn. Het panel adviseert ten slotte om taalvaardigheid van studenten waar nodig aan te pakken en de examencommissie de effectiviteit hiervan te laten monitoren.

### *Gerealiseerde leerresultaten*

Het panel constateert dat de opleidingen een goed en duidelijk beeld hebben van het functioneren van hun afgestudeerden, en dat dit functioneren goed kan worden genoemd. Vanuit de professionele praktijk wordt tevredenheid gerapporteerd over de kwaliteit van de leerkrachten: ze zijn startbekwaam en hebben duidelijk doorgroeipotentieel. Schoolleiders geven aan dat zij graag ICLON-studenten aannemen. Alumni geven aan tevreden te zijn over het onderzoeksdeel in hun opleiding, dat zij in de praktijk benutten en toepassen. Met betrekking tot de eindwerken constateert het panel dat deze op één na (een eindwerk voor de verkorte 30 EC-opleiding) aan de maat zijn en het niveau reflecteren dat verwacht mag worden van afgestudeerden op masterniveau.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

#### *M - LVHO in de Bètawetenschappen*

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

#### *M - LVHO in de Taal- en Cultuurwetenschappen*

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet



Algemeen eindoordeel positief

*M - LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen*

Standaard 1: Beoogde leerresultaten voldoet

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving voldoet

Standaard 3: Toetsing voldoet

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten voldoet

Algemeen eindoordeel positief

**Educatieve minor en module**

*Beoogde leerresultaten*

De beoogde leerresultaten van de educatieve minor en module (hierna: educatieve minor) overlappen met die van de masteropleidingen, met uitzondering van de eindtermen die betrekking hebben op onderzoek en een deel van de praktijk. Het panel constateert dat de minor-eindtermen aansluiten bij de Dublin-descriptoren en dat ze de wettelijk gestelde bekwaamheidseisen weerspiegelen.

*Onderwijsleeromgeving*

Het programma van de educatieve minor is gelijk aan dat van het eerste halfjaar van de masteropleidingen en wordt aangeboden in twee varianten: een voltijdsopleiding van één semester (blokmodel) en een deeltijdopleiding van twee semesters (lintmodel). Voor de minor Economie voor studenten van de EUR geldt dat zij alleen de voltijdsvariant kunnen volgen. Het panel is positief over de manier waarop de educatieve minor wordt aangeboden en heeft kunnen constateren dat ook studenten hier tevreden over zijn. Wel is het volgens het panel gezien de wat lagere rendementen van de deeltijdminor, aan te raden om te kijken of de vakdidactiek in de deeltijdminor naar voren kan worden geschoven.

*Toetsing*

De toetsing in de educatieve minor is gelijk aan de toetsing in het eerste halfjaar van de masteropleiding, en valt onder dezelfde examencommissie. Het panel is te spreken over de toetsing van het eindniveau van de minor, maar adviseert in de educatieve minor net als in de masteropleidingen te komen tot een meer gestandaardiseerd gebruik van de rubric door de beoordelaars, en tot een explicieter protocol van beoordeling, bijvoorbeeld met betrekking tot het al dan niet toepassen van het vierogenprincipe. De wijze waarop beoordelaars rapporteren kan dus meer worden gestandaardiseerd.

*Gerealiseerde leerresultaten*

Voor de educatieve minor, de educatieve module en de minor Economie van de EUR stelt het panel vast dat de eindwerken in alle gevallen passend zijn bij het niveau dat verwacht mag worden van een educatieve minor.

De voorzitter, prof. dr. Katrien Struyven, en de secretaris, dr. Marijn Hollestelle, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 7 juli 2021



# BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING VAN DE MASTEROPLEIDINGEN EN DE EDUCATIEVE MINOREN

## Organisatie

De lerarenopleidingen van de Universiteit Leiden worden verzorgd door het interfacultaire centrum ICLON. Het ICLON kent een eigen wetenschappelijk directeur en managementteam, en heeft een bestuur waarin de decanen van drie Leidse faculteiten zitting hebben, te weten de Faculteit der Geesteswetenschappen (FGW), de Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW) en de Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen (FWN). Het ICLON verzorgt alle educatieve masteropleidingen en alle educatieve minoren en modules van de Universiteit Leiden. Dit houdt in dat het ICLON drie masteropleidingen Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs (60 EC) vormgeeft voor in totaal achttien schoolvakken. Iedere afstudeerrichting heeft een vakinhoudelijke 'thuisbasis' bij een van de Leidse faculteiten: FGW (Nederlands, Klassieke Talen, Engels, Frans, Duits, Spaans, Chinees, Geschiedenis, Filosofie, Levensbeschouwing, Kunstgeschiedenis), FWN (Biologie, Scheikunde, Natuurkunde en Wiskunde), FSW (Maatschappijleer & Maatschappijwetenschappen) en Rechtsgeleerdheid i.c. het Instituut voor Fiscale en Economische wetenschappen (Algemene Economie en Bedrijfseconomie).

Het ICLON verzorgt daarnaast de oriëntatie op de onderwijsberoepspraktijk tijdens de bachelorfase in de vorm van de educatieve minor (30 EC). Na afronding van deze minor krijgen studenten een beperkte tweedegraads lesbevoegdheid in een aan hun opleiding gerelateerd schoolvak, waarmee ze in de onderbouw van vmbo-t, havo en vwo mogen lesgeven. Studenten kunnen hetzelfde programma ook na afronding van hun bachelordiploma volgen. Dan heet dit programma een educatieve module, dat in alle aspecten verder identiek is aan de educatieve minor. In dit rapport wordt met educatieve minor steeds zowel de minor als de module bedoeld.

Sinds 1 september 2013 verzorgt het ICLON daarnaast een educatieve minor Economie voor de Erasmus Universiteit Rotterdam. De studenten volgen het onderwijs veelal op de eigen universiteit in Rotterdam. De minor omvat een fulltime programma van 30 EC gedurende een half jaar dat overeenkomt met dat van de Leidse educatieve minor en module. De afspraken tussen het ICLON en de EUR zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst, waarin onder meer gespecificeerd wordt dat de minor onder de OER van de Universiteit Leiden valt en onder haar examencommissie. In dit rapport wordt met educatieve minor steeds ook deze EUR-minor bedoeld.

Ten slotte is het mogelijk om bij acht masteropleidingen van de FWN en bij de master Biomedical Sciences van het LUMC de lerarenopleiding te volgen als onderdeel van de tweejarige masteropleiding, in de zogenaamde "Education specialisation". Het eerste jaar van de master volgt de student een vakinhoudelijk bètaprogramma van 60 EC op de faculteit en het tweede jaar volgt de student de lerarenopleiding van 60 EC bij het ICLON. Dit laatste programma komt volledig overeen met de CROHO-geregistreerde opleiding 68533 Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Bètawetenschappen.

### **Standaard 1: Beoogde leerresultaten**

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

## Bevindingen

### *Missie, visie en profiel*

Het ICLON omschrijft haar universitaire lerarenopleidingen als academische beroepsopleidingen waarin de ontwikkeling van vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheden in onderlinge samenhang centraal staat. Het onderscheidt een drietal ambachtelijke aspecten van het beroep van leraar, namelijk handelen in de praktijk, routinevorming en instrumentele professionalisering, die met de drie academische aspecten



theoretische verdieping en verbreding, blijvend innoveren en normatieve professionalisering moeten worden gecombineerd. Hiertoe is een opleidingsmodel uitgewerkt binnen het ICLON-onderzoeksprogramma dat kan worden gekarakteriseerd aan de hand van vier theoretische benaderingen die het nationale en internationale onderzoek naar leren van docenten in de afgelopen decennia hebben geïnspireerd: de behavioristische, cognitieve, socioculturele en ecologische benadering. De lerarenopleidingen van het ICLON proberen sterke punten van de vier theoretische benaderingen te integreren. Overkoepelend doel van de opleidingen is dat leraren zelfstandig richting leren geven aan hun eigen denken en handelen (agency), met betrekking tot de drie wettelijke bekwaamheidsdomeinen in onderlinge samenhang: vakinhoudelijke, (vak)didactische en pedagogische bekwaamheid. Dit betekent dat leraren in toenemende mate (1) bewust worden van mogelijkheden met betrekking tot deze domeinen; (2) ontdekken wat ze belangrijk vinden in het onderwijs en dit ook kunnen verantwoorden naar betrokkenen; (3) door hen gewenste mogelijkheden in toenemende mate kunnen realiseren.

Het visitatiepanel is te spreken over deze onderbouwde en zorgvuldig uitgewerkte opleidingsvisie op het leraarschap. Het vindt de combinatie van ambachtelijke en academische aspecten helder verwoord als uitgangspunt. Mooi vindt het panel ook dat het ICLON kiest voor een aanpak die recht doet aan de complexiteit van de praktijk, waarbij de klasecologie van de leraar-in-opleiding en wat de leraar daarbinnen al doet en wil bereiken (doelsysteem) als vertrekpunt dient. Studenten worden ondersteund bij het regelmatig doorlopen van een leeracyclus (voornemens formuleren, ontwerpen, uitvoeren, leren van ervaringen en reflectie op het doelsysteem). Volgens het panel is deze werkwijze een sterk punt, omdat ze bouwstenen uit de verschillende theoretische benaderingen integreert en de ambachtelijke en de academische aspecten voortdurend met elkaar in verband brengt. Het vindt deze werkwijze ook goed herkenbaar in de opleidingen.

#### *Beoogde leerresultaten*

Het domeinspecifiek referentiekader voor universitaire lerarenopleidingen is in 2019 ten behoeve van de visitatie opgesteld door de Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL). In dit kader (zie Bijlage 1) zijn onder andere de bekwaamheidseisen voor leraren in het voorbereidend hoger onderwijs opgenomen die kaderstellend zijn voor de doelstellingen en eindtermen van de universitaire lerarenopleidingen. De wettelijk vastgestelde bekwaamheidseisen (vastgelegd in de Wet op het Voortgezet Onderwijs en het Besluit Bekwaamheidseisen Onderwijspersoneel (Bbo)) vormen daarvoor het uitgangspunt. Sinds 1 augustus 2017 zijn deze ondergebracht in drie clusters van bekwaamheden: vakinhoudelijke bekwaamheid, vakdidactische bekwaamheid en pedagogische bekwaamheid. De ICL heeft daar nog twee bekwaamheidseisen aan toegevoegd, te weten onderzoeksmatige bekwaamheid en professionaliteit.

De beoogde leerresultaten van de drie Leidse masteropleidingen zijn voor de drie opleidingen gelijk en sluiten aan bij de wettelijke bekwaamheidseisen. De leerresultaten zijn vrij breed geformuleerd. Ze kennen echter een gedetailleerde uitwerking in de leerdoelen en eindtermen van drie verschillende doorlopende leerlijnen in het programma, waarin ook de verbinding met zes rollen (professional, regisseur, pedagoog, vakdidacticus, lid schoolorganisatie en vakdidactisch onderzoeker/ontwerper) via bijbehorende rubrics gemaakt wordt. Deze verbinding tussen bekwaamheidseisen en rollen oogt als een complex geheel, maar het panel stelde op basis van de gesprekken die het voerde tijdens het visitatiebezoek vast dat het goed werkt voor de betrokkenen. De brede eindtermen zijn in lijn met de Dublin-descriptoren voor masteropleidingen geformuleerd (zie bijlage 2), waarmee ook onderzoeksmatige bekwaamheid en professionaliteit zijn gedekt. Het panel stelt wel vast dat de eindterm over communicatie aangescherpt kan worden om de eisen met betrekking tot vooral schrijfvaardigheid helder te krijgen (zie ook standaard 3). Positief vindt het panel dat de beoogde leerresultaten en hun uitwerking zijn ontwikkeld in samenspraak met het beroepenveld, waarvoor negen opleidingsscholen en de Raad van Rectoren als klankbord hebben gediend. Ook bij de verdere curriculumontwikkeling is de Raad van Rectoren betrokken.

#### *Educatieve minor*

De beoogde leerresultaten van de educatieve minor overlappen met die van de master, met uitzondering van de eindtermen die betrekking hebben op onderzoek en een deel van de praktijk. Het panel kan zich vinden in deze



gedeeltelijke bijstelling, die past bij de beperktere reikwijdte en diepgang die in een minor behaald kan worden, en constateert dat de minor-eindtermen aansluiten bij de Dublin-descriptoren en de wettelijk gestelde bekwaamheidseisen weerspiegelen.

### **Overwegingen**

Het visitatiepanel is te spreken over de goed onderbouwde en zorgvuldig uitgewerkte opleidingsvisie op het leraarschap. Het vindt de combinatie van ambachtelijke en academische aspecten helder verwoord als uitgangspunt. Mooi vindt het panel ook dat het ICLON kiest voor een aanpak die recht doet aan de complexiteit van de praktijk, via een cyclische aanpak. Volgens het panel is deze werkwijze een sterk punt, omdat ze bouwstenen uit de verschillende theoretische benaderingen integreert en de ambachtelijke en de academische aspecten voortdurend met elkaar in verband brengt. Het vindt deze werkwijze ook goed herkenbaar in de opleidingen.

Het panel stelt vast dat de beoogde leerresultaten en hun uitwerking als doorlopende leerlijnen in het programma gekoppeld aan zes verschillende professionele rollen passend zijn. De beoogde leerresultaten sluiten aan bij de wettelijke bekwaamheidseisen, het domeinspecifiek referentiekader en de Dublin-descriptoren voor masterniveau. De communicatie-eindterm zou de eisen met betrekking tot schrijfvaardigheid sterker kunnen expliciteren. Positief vindt het panel dat de beoogde leerresultaten en hun uitwerking zijn ontwikkeld in samenspraak met het beroepenveld.

De beoogde leerresultaten van de educatieve minor overlappen met die van de master, met uitzondering van de eindtermen die betrekking hebben op onderzoek, didactiek en een deel van de praktijk. Het panel constateert dat de minor-eindtermen aansluiten bij de Dublin-descriptoren en dat ze de wettelijk gestelde bekwaamheidseisen weerspiegelen.

### **Conclusie**

*Masteropleiding LVHO in de Bètawetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Taal en Cultuurwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

### **Standaard 2: Onderwijsleeromgeving**

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

### **Bevindingen**

*Curriculum: inhoud, samenhang en werkvormen*

De masteropleidingen kennen een heldere structuur bestaande uit vijf onderdelen (zie bijlage 3): Supervisie & Praktijk (32 EC), Vakdidactiek (10 EC), Leren & Instructie (6 EC), Pedagogiek (5 EC) en Vakdidactische Verdieping (7 EC). Alle onderdelen worden zowel in het eerste als in het tweede halfjaar aangeboden, met uitzondering van Pedagogiek (in het eerste halfjaar) en Vakdidactische Verdieping (in het tweede halfjaar).

De studieonderdelen Supervisie en Praktijk vormen samen de rode draad van de opleidingen. Praktijk 1 omvat een praktijkstage op een school die minimaal 120 klascontacturen omvat, waarvan de student ten minste 60 uren zelf (deel)lessen geeft. 20 van die 60 uren moeten gegeven worden in de onderbouw van havo, vwo en/of vmbo-t tenzij het vak niet in de onderbouw gegeven wordt. Praktijk 2 bouwt hierop voort: dit praktijkdeel bestaat uit minimaal 130 klascontacturen. Hiervan geeft de student ten minste 65 uren zelf (deel)lessen, waarvan 45 in de bovenbouw van havo en vwo. Praktijk 1 en 2 kennen een supervisietraject dat bestaat uit wekelijkse bijeenkomsten waarin studenten ervaringen uitwisselen en vanuit deze ervaringen een verbinding leggen met theorieën en modellen. Daarnaast hebben studenten regelmatig ad hoc één op één contact. In de supervisiebijeenkomsten wordt studenten





geleerd hoe ze in een cyclisch proces van het leren van (succes)ervaringen, het stellen van voornemens, het ontwerpen en het uitvoeren van onderwijs hun persoonlijke leerroute kunnen vormgeven met betrekking tot elk van de drie wettelijke bekwaamheidsgebieden (vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheid) in onderlinge samenhang.

Leren en Instructie draagt bij aan het ontwikkelen van de vakdidactische bekwaamheid, omdat hier algemeen didactische perspectieven worden geïntroduceerd. Tevens draagt het curriculumonderdeel bij aan de ontwikkeling van pedagogische bekwaamheid, omdat leraren worden ingeleid in perspectieven op het creëren en handhaven van een veilig en ordelijk leerklimaat. In Leren en Instructie 1 staat het handelen in de klas centraal; het vervolgvak in het tweede halfjaar kiest een meso- en macroperspectief. Sinds het najaar van 2019 is dit vak, Leren en Instructie 2, vervangen door Innovaties in Onderwijs. In het eerste deel van de opleiding heeft de student vaardigheden ontwikkeld om de eigen onderwijspraktijk te kunnen analyseren en ontwikkelen en hierbij gebruik te maken van verschillende onderwijskundige concepten en theorieën; in het vak Innovaties in Onderwijs wordt hierop voortgebouwd, door innovaties in de eigen onderwijspraktijk te relateren aan ontwikkelingen binnen de sectie, de school en de nationale context. Hierbij staat de vraag centraal welke factoren van invloed zijn op het succes van innovaties in het onderwijs.

In de vakdidactiek worden algemene didactische en vakinhoudelijke perspectieven onderwezen, en het geïntegreerd en toegepast ontwerpen en geven van onderwijs in een schoolvak. De vakdidactiek wordt per schoolvak verzorgd, al worden bij de masteropleiding in de bètawetenschappen en bij de moderne vreemde talen ook twee gezamenlijke bijeenkomsten verzorgd. Bij de vakdidactiek staat het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van vaklessen centraal. Deze hele taak wordt in alle drie de masteropleidingen geleidelijk aan in complexiteit opgebouwd. Aanvankelijk gaat het daarbij om het verzorgen van een goed gestructureerde docentgestuurde les aan de hand van een lesmethode, en geleidelijk aan leren de studenten een repertoire aan gedifferentieerde uitdagende lessenseries te ontwerpen en te geven. Daarbij leren studenten in toenemende mate hoe ze vakspecifieke denk- en werkwijzen kunnen onderwijzen.

Het studieonderdeel Pedagogiek bestaat onder meer uit een training gespreksvaardigheden. Daarnaast is er ook expliciet aandacht voor afstemmen op relevante achtergronden en leerbehoeften van individuele leerlingen, waarbij het model handelingsgericht werken (HGW) wordt gebruikt. Tevens wordt de ontwikkeling van adolescenten vanuit meerdere invalshoeken bestudeerd, zoals: cognitieve, sociaal-emotionele en morele ontwikkeling, hersen-, identiteits- en waardenontwikkeling. De student kiest in dit studieonderdeel een leerling uit een van zijn of haar klassen bij wie hij/zij een handelingsverlegenheid ervaart. Voor deze casus werkt de student de stappen van handelingsgericht werken (van analyse tot advies) uit en komt op basis van de aangeboden (en zelfgezochte) theoretische perspectieven via een inhoudelijke analyse tot handelingsadviezen.

Ten slotte wordt de vakdidactische bekwaamheid verder verdiept door middel van opzet, uitvoering en verslaglegging van een vakdidactische verdieping. Voor het studieonderdeel Vakdidactische Verdieping voeren studenten een vakdidactisch onderzoek uit over een vakdidactisch thema naar keuze en rapporteren hierover middels een onderzoeksverslag in de vorm van een artikel. Dit onderdeel staat gepland in het tweede halfjaar, en wordt in andere vakken voorbereid door studenten al eerder kennis te laten maken met laagdrempelige vormen van dataverzameling, bijvoorbeeld bij Vakdidactiek of Pedagogiek. Studenten werken stapsgewijs en onder begeleiding van een onderzoeker en vakdidacticus aan het ontwikkelen van hun onderzoeksvoorstel. Deze bijeenkomsten zijn georganiseerd naar masteropleiding, respectievelijk de bètavakken, de mens- en maatschappijvakken en taal- en cultuurvakken.

Het panel is te spreken over de vormgeving en inhoud van het programma. De drie doorlopende leerlijnen vanuit de bekwaamheidseisen zijn helder, ook volgens de studenten, en de opleiding heeft de verschillende onderdelen zorgvuldig op elkaar afgestemd. Hierdoor versterken theorie en praktijk elkaar door de opleiding heen en ontstaat een samenhangend geheel. Studenten en alumni geven aan dat sommige vakken of onderdelen op andere



momenten in het programma beter kunnen werken: de theorie die in de eerste weken wordt aangeboden, wordt bijvoorbeeld niet meteen aan de praktijk gekoppeld, omdat studenten dan nog bezig zijn met klassenmanagement en wennen aan de praktijk. Positief vindt het panel het feit dat de opleidingen bewust werken aan de voortdurende kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het programma. Dat blijkt uit de toevoeging van het vak over innovatie, dat een vak vervangt waarover studenten minder tevreden waren, en uit de uitbreiding van het aantal begeleidingsbijeenkomsten in Vakdidactische Verdieping. Evaluaties van de opleidingsonderdelen laten zien dat de studenten en alumni positief oordelen over de verschillende vakken.

De lerarenopleidingen van het ICLON onderscheiden zich landelijk door de ruime aandacht voor pedagogiek, als zelfstandig onderdeel van de opleiding. De gesprekstraining die hiervan deel uitmaakt wordt door het panel als positief beoordeeld. Ook het nieuwe vak Innovaties in Onderwijs vindt het panel waardevol. Andere sterke punten noemt het panel de variatie in werkvormen (presentaties, onderzoek, 'flip the classroom', lesontwerp en dergelijke) en de manier waarop die aansluiten bij de praktijk. Ook waardeert het panel de nadruk op zelfreflecterend en onderzoekend vermogen die door het gehele curriculum heen zichtbaar is, en die tijdens het bezoek onderschreven werd door vertegenwoordigers van de opleidingsscholen: zij zien dit vermogen als onderscheidend voor ICLON-studenten. Studenten en alumni waarderen de onderzoekscomponent als van duidelijke meerwaarde in de praktijk, al waarschuwen zij ook voor 'reflectiemoeheid' die vooral bij schriftelijke opdrachten op de loer ligt.

De aanpak van het vakdidactische gedeelte van de opleidingen verschilt per schoolvak, wat in de ogen van het panel voor de noodzakelijke differentiatie zorgt. Positief daarbij is dat de opleiding in de taal- en cultuurwetenschappen op basis van een midterm review meer differentiatie heeft aangebracht in de vakdidactiek van de moderne vreemde talen. Tegelijk constateerde het panel dat de vakdidactici samenwerken aan een gedeelde visie en aanpak. Dit heeft onder meer geresulteerd in een gedeeld vakdidactisch kader en een tweetal gepubliceerde boeken. De opleiding is van plan het werk aan overkoepelende thema's vanuit een vakdidactische blik en op vakoverstijgende wijze te versterken. Het panel kan zich goed vinden in de manier waarop de opleidingen de wisselwerking vormgeven tussen gedifferentieerde vakdidactiek enerzijds en een gezamenlijke aanpak tussen schoolvakken en opleidingen anderzijds.

#### *Studeerbaarheid, studentgerichtheid en studiebegeleiding*

In de zelfevaluatie en tijdens het bezoek gaven studenten en alumni aan dat zij de opleidingen als goed studeerbaar beschouwen. De opleidingen leveren volgens hen maatwerk: docenten en begeleiders spelen in op de behoeften van de individuele studenten en werken er hard voor om te zorgen dat zij de opleiding zonder vertraging doorlopen. In dit verband geven studenten aan blij te zijn met de kleine groepen in de meeste vakken, met name bij Supervisie. Hierdoor is persoonlijke aandacht gegarandeerd. Anderzijds waarderen zij het feit dat er geen indeling per schoolvak wordt gehanteerd buiten Vakdidactiek om, zodat zij ook van elkaar kunnen leren. Al met al vinden zij de sfeer in de opleidingen plezierig en voelen ze zich gezien.

De opleidingen kennen twee instroommomenten: september en februari. Het panel waardeert dat de februari-instroommogelijkheid dezelfde vakkenvolgorde aanhoudt als de septemberinstroom, wat de samenhang en studeerbaarheid bevordert. Daarnaast is er een werkgroep lerarentekort opgericht en verder heeft het ICLON de banden met de faculteiten aangetrokken, onder andere met de bètafaculteit waar veel studenten in de tekortvakken te winnen zijn. Daar worden nu bijvoorbeeld oriëntatiemodules in bètaonderwijs aangeboden. Dit werpt zijn vruchten af; er is de afgelopen tijd sprake van een toename in het aantal studenten bij bijvoorbeeld de lerarenopleiding natuurkunde. De opleidingen worden ook in deeltijd aangeboden, waarbij geldt dat studenten de opleiding over twee jaar spreiden in een gehalveerd studietempo. Doordat deeltijders de opleiding vaak met een baan combineren, liggen vertragingen eerder op de loer. Het panel heeft echter niet vastgesteld dat hier sprake is van een structureel probleem met de studeerbaarheid van de opleidingen. Het is te spreken over de manier waarop het ICLON het studietempo monitort en proactief handelt wanneer vertraging wordt geconstateerd. Via een halfjaarlijkse inventarisatie wordt achterhaald wie vertraging oploopt, waarna de supervisors worden ingeseind. De opleidingen doen er veel aan om de studierendementen op peil te houden.



De praktijkdelen vinden voor het grootste deel plaats op een opleidingsschool in de regio. Iedere opleidingsschool heeft ten minste één door het ICLON opgeleide schoolcoördinator. Die is het aanspreekpunt voor de opleiding. De vakdocenten volgen de training 'vakcoach' en zijn daarmee als werkplekbegeleiders gekwalificeerd voor de begeleiding van de studenten op school. De werkplekbegeleiders onderhouden het contact met de supervisor van de student vanuit het ICLON. Via reflectie in de Supervisie-bijeenkomsten en schoolbezoeken houdt de supervisor de vinger aan de pols. ICLON en opleidingsscholen werken ook samen, bijvoorbeeld in het project Begeleiding Startende Leraren. Ook heeft het ICLON Ambassadeurs Praktijk aangesteld om met de opleidingsscholen te werken aan een gezamenlijk professionaliseringsprogramma. Het panel heeft vastgesteld dat er sprake is van een goede overlegstructuur tussen de opleidingsscholen en het ICLON. Mooi vond het panel dat de schoolopleiders die het tijdens het visitatiebezoek sprak, zich lovend uitlieten over het ICLON.

De zelfevaluatie noemt de kwaliteitsborging van de begeleiding op niet-opleidingsscholen een aandachtspunt. Hier gaat het doorgaans over scholen waar (deeltijd-)studenten al een aanstelling hebben. Het ICLON werkt eraan om de connecties te verbeteren: ICLON-medewerkers nemen de tijd om begeleiders te instrueren, en zij nemen ook deel aan het scholingstraject voor werkplekbegeleiders dat vanuit het ICLON wordt georganiseerd. Het panel waardeert deze inspanningen en constateert dat ook op niet-opleidingsscholen de kwaliteit van de begeleiding voldoende geborgd is.

Het panel heeft de studenten gesproken over de mogelijkheid een eigen invulling te geven aan hun opleiding. Studenten gaven aan dat zij hier binnen de vaste kaders van de opleiding genoeg ruimte voor kregen. De keuzevrijheid voor de onderwerpskeuze van het onderzoek in Vakdidactische Verdieping noemden zij positief. Ook de ruime mogelijkheid voor eigen inbreng door de kleinschaligheid van de opleidingen draagt bij aan het zetten van een persoonlijke stempel. Mooi vindt het panel dat studenten van de drie masteropleidingen de mogelijkheid hebben te kandideren voor deelname aan het World Teachers Programme (WTP), een plusprogramma dat zich richt op het lesgeven in een tweetalige (tto) of internationale school. De extra studiebelasting wordt geschat op 100 uur. Het programma dat WTP-studenten doorlopen komt grotendeels overeen met dat van reguliere studenten. Studenten nemen daarnaast ook deel aan WTP-seminars waarin op de context toegespitste inhoud worden besproken. De praktijkstage in het tweede semester wordt door WTP-studenten deels in het buitenland uitgevoerd, en studenten besteden minimaal 50% van hun totale praktijken aan (Engelse) taalverwerving en/of interculturele en internationale oriëntatie.

#### *Docenten*

Het panel heeft vastgesteld dat de docenten binnen de opleidingen de inhoudelijke en didactische kwaliteiten in huis hebben die nodig zijn voor het vormgeven van onderwijs binnen academische lerarenopleidingen. Van alle opleiders wordt verwacht dat ze hun BKO behalen, en opleiders worden gestimuleerd ook hun VELON-registratie te behalen. Er is een goed evenwicht tussen praktijk- en onderzoekservaring. Professionalisering wordt vormgegeven op verschillende niveaus, zowel studieonderdeel overstijgend als studieonderdeelgebonden en individueel. Ook voor professionalisering van werkplekbegeleiders op de scholen is ruime aandacht. De docenten van het ICLON maken volgens het panel een geïnspireerde en enthousiaste indruk, en vormen een echt team met een lerende cultuur. De teamleden vervullen verschillende rollen (vakdidactici treden bijvoorbeeld op als supervisor), van waaruit zij voortdurend met elkaar van gedachten wisselen en van elkaar leren. Het panel kreeg de indruk dat de docenten het programma samen dragen.

Er is door de opleidingen geïnvesteerd in onderzoek door medewerkers: zo doorlopen 5 van hen op dit moment een promotietraject. Tegelijkertijd ving het panel signalen op dat het onderzoek op dit moment vaak in de vrije tijd plaatsvindt. Om het promotieonderzoek binnen de opleidingen blijvend te borgen is een doelgerichte investering in de lerarenopleidingen noodzakelijk door de Universiteit Leiden. Het panel constateert dat het docententeam ook los hiervan een cultuur kent waarin hard werken de norm is. Het vindt deze bevoegenheid een positief signaal, maar waarschuwt dat het structureel overschrijden van de omvang van de betrekking een risico vormt voor de gezondheid van betrokken teamleden. Ook moet men ervoor oppassen dat deze houding niet op de studenten wordt overgedragen.



### *Corona-impact*

Sinds het voorjaar van 2020 hebben de opleidingen een aantal aanpassingen moeten doorvoeren vanwege de corona-pandemie. Zo is in de meeste vakken (deels) gebruik gemaakt van digitale werkvormen, vaak afgewisseld met fysieke bijeenkomsten waar mogelijk. Praktijkuren die de vorm hadden van online lessen, zijn gaan meetellen als lessen; de supervisiebijeenkomsten werden wekelijks gehouden, met ten minste één live sessie per week. De docenten ontvingen hierbij zowel ondersteuning van het ICLON als van de Universiteit Leiden, en werkten ook gezamenlijk aan professionalisering bij het geven van digitaal onderwijs. De aanpassingen zijn steeds geëvalueerd en op basis daarvan werden waar nodig aanpassingen gedaan. Het panel begreep van studenten dat zij veel waardering hebben voor de manier waarop de opleidingen met de situatie zijn omgegaan. Docenten hebben wekelijks contact met studenten, en studenten werken veel samen in digitale breakout rooms. Voor docenten was er sprake van een duidelijke extra werklast. Het panel is te spreken over het feit dat het ICLON binnenkort voor meer ICT-ondersteuning zorgt in de vorm van een extra ICT-medewerker. Gezien het toegenomen belang van digitalisering van onderwijs is dit een goede maatregel om de kwaliteit van de opleiding te blijven borgen.

### *Educatieve minor*

Het programma van de educatieve minor is gelijk aan dat van het eerste halfjaar van de masteropleidingen (zie bijlage 3 voor een overzicht). De educatieve minor wordt aangeboden in twee varianten: een voltijdsopleiding van één semester (blokmodel) en een deeltijdopleiding van twee semesters (lintmodel). Beide varianten hebben dezelfde studielast van 30 EC. Voor beide modellen geldt dat er gedurende de gehele educatieve minor supervisie- en intervisiebijeenkomsten zijn als onderdeel bij Leren en Instructie en bij Praktijk. De supervisor begeleidt de studenten bij het leerproces, legt een schoolbezoek af en voert met de begeleider op school de tussentijdse beoordelingsgesprekken. Bij Leren en Instructie en Pedagogiek vormen de minorstudenten een aparte onderwijsgroep. Tijdens deze colleges wordt specifiek ingegaan op de pedagogische en didactische aanpak passend bij de onderbouw havo/vwo en vmbo-tl. Bij Vakdidactiek sluiten de minorstudenten aan bij onderwijsgroepen die naar schoolvak zijn ingedeeld en waarin ook studenten uit het mastertraject deelnemen.

De studenten in de minor zijn over het algemeen te spreken over de inhoud en vormgeving ervan. Hoewel ze blij zijn met de mogelijkheid de minor in deeltijd te volgen, vinden ze het jammer dat ze het programma daardoor in een aangepaste volgorde doorlopen, waarbij de vakdidactiek pas aan het eind van het jaar op het programma staat. Het panel merkt op dat het, mede gezien de wat lagere rendementen van de deeltijdminor, het overwegen waard is hier nog eens naar te kijken. Een aantal minorstudenten volgt na afronding van de vakmaster het tweede deel van de educatieve master. Dit is een verkort programma van 30 EC. De instroom in dit programma verschilt per vak, maar ligt gemiddeld rond 25% van het aantal afgestudeerde minor/modulestudenten. Het panel vindt het positief dat de opleiding zicht heeft op dit percentage en dat het minortraject op deze manier de brug slaat naar het halen van de eerstegraadsbevoegdheid in de eigen master.

De studenten in de EUR-minor Economie hebben niet de optie de minor in deeltijd te volgen. Zij volgen de minor volledig binnen het ICLON, met Leidse docenten, en vallen onder de OER van de Leidse opleidingen. Het panel kan zich vinden in het ontbreken van de deeltijdconstructie voor deze groep studenten, die voor extra belasting zou zorgen. Het acht de organisatie van de EUR-minor in Leiden helder en eenduidig.

### **Overwegingen**

Het panel constateert dat de drie masteropleidingen een goed doordacht, helder en samenhangend programma kennen met duidelijke leerlijnen, afwisselende werkvormen en veel ruimte voor intervisie en uitwisseling. Theorie en praktijk zijn in balans en onderzoeksvaardigheden komen voldoende aan bod. Er is voldoende differentiatie in de vakdidactiek van de verschillende opleidingen en schoolvakken, maar er wordt ook goed op schoolvak- en opleidingsoverstijgend niveau samengewerkt. De opleidingen van het ICLON onderscheiden zich door de ruime aandacht voor pedagogiek. Ook waardevol vindt het panel de toevoeging van het nieuwe vak Innovaties in



Onderwijs, en de nadruk op zelfreflecterend en onderzoekend vermogen die door het gehele curriculum heen zichtbaar is, en die ook door externe partijen duidelijk wordt herkend.

De organisatie van de praktijkgedeelten van de opleiding is, zeker waar het de opleidingsscholen betreft, goed georganiseerd. Het ICLON draagt actief bij aan de professionalisering van de werkplekbekgeleiders op de scholen en betreft hen ook bij de opleidingen. Dit geldt ook, hoewel in iets mindere mate, voor niet-opleidingsscholen. De opleidingen zijn goed studeerbaar, en het ICLON houdt proactief zicht op het studietempo van de individuele studenten. De studenten hebben voldoende mogelijkheden om eigen accenten te zetten binnen de opleidingen. De opleidingen hebben ook sinds de start van de corona-pandemie hard gewerkt om de onderwijskwaliteit te blijven borgen, wat zowel door studenten als door het panel gewaardeerd wordt.

Het panel waardeert de didactische en inhoudelijke kwaliteit van het docententeam van de opleidingen, dat zich kenmerkt door een lerende cultuur, een grote inzet voor de studenten en een duidelijke bevoegdheid die maakt dat de docenten (soms te) hard werken. De ICLON-docenten leren van elkaar en wisselen veel kennis en informatie uit vanuit hun verschillende rollen. Ook onderhouden zij goed contact met de praktijk en de opleidingsscholen. Het panel beveelt wel aan extra te investeren in de opleidingen van het ICLON, zodat de onderzoekscomponent blijvend geborgd kan worden en de opleidingen minder kwetsbaar worden.

Het programma van de educatieve minor is gelijk aan dat van het eerste halfjaar van de masteropleidingen en wordt aangeboden in twee varianten: een voltijdsopleiding van één semester (blokmodel) en een deeltijdopleiding van twee semesters (lintmodel). Voor de minor Economie voor studenten van de EUR geldt dat zij alleen de voltijdsvariant kunnen volgen. Het panel is positief over de manier waarop de educatieve minor wordt aangeboden en heeft kunnen constateren dat ook studenten hier tevreden over zijn. Wel is het volgens het panel gezien de wat lagere rendementen van de deeltijdminor, aan te raden om te kijken of de vakdidactiek in de deeltijdminor naar voren kan worden geschoven.

### **Conclusie**

*Masteropleiding LVHO in de Bètawetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Taal en Cultuurwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

### **Standaard 3: Toetsing**

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

### **Bevindingen**

#### *Toetsing en toetsbeleid*

De procedures en criteria voor toetsing binnen de drie masteropleidingen en de minoren zijn gelijk. Het panel heeft de toetsplannen van de opleidingen gezien, alsmede een uitgebreide beschrijving van de toetsvormen per programmaonderdeel en een zestal rubrics dat de algemene bekwaamheidseisen koppelt aan professionele rollen (zie standaard 1) die het ICLON onderscheidt. Afhankelijk van de rol of rollen die in een onderdeel aan de orde komt/komen, wordt de betreffende rubric ingezet bij de beoordeling ervan. Door die heldere koppeling wordt duidelijk hoe de startbekwaamheid door de programma's heen gerealiseerd wordt. De zes rubrics zorgen voor coherentie door het programma heen. Het panel merkt op dat de toetsvormen een ruime verscheidenheid tonen en dat ze goed passen bij de gestelde leerdoelen per onderdeel. Toetsen kunnen zowel formatief als summatief van aard zijn. De docenten voorzien de studenten van ruime feedback, zowel op conceptversies als via gesprekken. Al met al acht het panel de vormgeving van de toetsing in de opleidingen goed doordacht en vormgegeven.



### *Toetsing praktijk*

Voor de toetsing van de stages in Supervisie en Praktijk 1 en 2 leveren studenten als tussenproducten in het kader van Supervisie deelverslagen in, die samen een groeidocument vormen waarin studenten aan de hand van opdrachten reflecteren op hun eigen professionele ontwikkeling en het handelen in de onderwijspraktijk. De supervisor formuleert een eindoordeel over het functioneren van de student in de praktijk op basis van de informatie in een 360 gradenfeedback met daarin informatie over het functioneren van de student in de praktijk (ideaalbeeld, zelfbeeld en leerlingbeeld naar aanleiding van de Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarsgedrag), een eigen beoordeling van het functioneren van de student (eigen handelen), een conceptbeoordeling van het functioneren van de student in de praktijk ingevuld door de werkplekbegeleider en een lesobservatieformulier ingevuld door de werkplekbegeleider. Dat eindoordeel wordt door de supervisor in het gesprek met de begeleider(s) op school (SO/WPB of BOS/VC) en de student bepaald. Beoordeling geschiedt aan de hand van het beoordelingsformulier Praktijk, waarin de rubrics voor de diverse docentrollen zijn opgenomen.

Het panel acht werkwijze bij de praktijkbeoordeling afdoende. Het vindt het een goede zaak dat supervisors aan onderlinge uitwisseling doen, daarbij geholpen door een coördinator. Dat vergroot de vergelijkbaarheid van de beoordelingen. Wel stelt het panel vast dat in de documenten van de 360 gradenfeedback die het inzag, de documentatie over het lesbezoek van de supervisor veelal ontbrak. Het adviseert de opleiding om verslaglegging van het lesbezoek toe te voegen aan de documentatie om de transparantie en navolgbaarheid van de beoordeling verder te vergroten.

### *Toetsing eindwerk*

Het eindwerk van de masteropleidingen wordt gevormd door het dossier van drie curriculumonderdelen van het laatste semester van de betreffende opleiding. Het eindwerk omvat:

- het Vakdidactisch dossier 2 (5 EC);
- het artikel behorend bij Vakdidactische Verdieping (7 EC); en
- het dossier behorend bij Praktijk 2 (15 EC).

Het Vakdidactisch dossier 2 bestaat uit een beschrijving en verantwoording van de vakdidactische praktijktheorie van de student en een beschrijving en vakdidactische verantwoording van de zelf ontworpen en gegeven lessenserie. Hiermee laat de student zien in hoeverre hij of zij vakinhoudelijk (voor het betreffende onderdeel van het vak) en vakdidactisch bekwaam is. Middels het artikel behorend bij Vakdidactische Verdieping laat de student zien in hoeverre hij of zij in staat is zich ook ontwikkelingsgericht en onderzoekend te verdiepen op vakinhoudelijk en vakdidactisch gebied en dit te verbinden aan de eigen praktijk. In het verslag van Praktijk 2 worden de diverse aspecten van het functioneren van een docent in de praktijk in samenhang en ontwikkelingsgericht uitgewerkt. Het dossier van Praktijk 2 bestaat uit 360 gradenfeedback met daarin informatie over het functioneren van de student in de praktijk en een reflectie van de student hierop.

Het panel heeft van een selectie eindwerken de beoordeling door middel van rubrics bestudeerd. Het merkte op dat de docenten de rubrics op een verschillende manier hanteren. Sommige beoordelaars geven een uitgebreide schriftelijke toelichting op de beoordeling, terwijl anderen alleen tekst markeren in de rubric. Het panel adviseert standaard te kiezen voor een uitgebreide tekstuele toelichting om de oordelen inzichtelijker te maken voor de student. Het viel het panel ook op dat uit de rubrics niet duidelijk wordt voor welke summatieve opdrachten het vierogenprincipe gehanteerd wordt. Volgens het panel zou dit geëxpliciteerd moeten worden op het formulier, zodat het voor externen en de examencommissie navolgbaar is welke procedure gevolgd is.

### *Examencommissie*

De examencommissie Lerarenopleiding is verantwoordelijk voor het gehele cluster van de educatieve eenjarige masteropleidingen, de educatieve minor en de educatieve module. De examencommissie bestaat uit een voorzitter die geen onderdeel uitmaakt van de lerarenopleiding, een vicevoorzitter en drie leden. Ook is er een extern lid



toegevoegd, afkomstig van een van de opleidingsscholen. Een ambtelijk secretaris ondersteunt de commissie. De examencommissie bewaakt de kwaliteit en het niveau van de eindwerken en de diploma's, onder meer door te adviseren op door de opleidingen opgestelde OER-en, het goedkeuren van individuele studieprogramma's, het goedkeuren van vrijstellingen en het controleren en vaststellen van afstudeerdossiers (inclusief de toekenning van cum laudes). Ook wijst de examencommissie jaarlijks de examinatoren aan en adviseert ze over het toetsplan dat jaarlijks door het ICLON-Bestuur wordt vastgesteld.

De commissie neemt vier keer per jaar voor alle opleidingen en minoren steekproeven van alle toetsen. De commissie heeft vanaf vorig jaar sterker ingezet op de gelijkgerichtheid van beoordelaars, en heeft gestimuleerd dat de rubrics werden ingevuld door iedereen. Ondanks deze controlerende rol van de examencommissie heeft het panel bij zijn eigen steekproef nog niet in alle gevallen duidelijk kunnen vaststellen of en hoe toetsingsprotocollen zijn gehanteerd, bijvoorbeeld met betrekking tot het eerder genoemde vierogenprincipe. Daarmee is dit ook voor de examencommissie beperkt zichtbaar. Het panel beveelt aan een duidelijk protocol van beoordeling op te stellen dat door de examencommissie gecontroleerd en gehandhaafd wordt. Versterking van de examencommissie met een onafhankelijk toetsexpert zou hierbij kunnen helpen. Ook zou de commissie in kalibratiesessies samen met docenten beoordelingen kunnen bekijken om tot zo'n protocol te komen.

Het viel het panel op dat in voorkomende gevallen de taalvaardigheid van studenten te wensen overlaat. Het panel adviseert de opleidingen daarom naar manieren te zoeken om de taalvaardigheid van studenten op adequaat niveau te krijgen wanneer dat nodig is. De examencommissie kan de effectiviteit hiervan monitoren bij het uitvoeren van steekproeven.

#### *Educatieve minor*

De toetsing in de educatieve minor is gelijk aan de toetsing in het eerste halfjaar van de masteropleiding, en valt onder dezelfde OER en examencommissie. Voor de minorstudenten wordt het eindwerk gevormd door de volgende producten:

- Het Vakdidactisch dossier 1;
- het dossier behorend bij Praktijk 1;
- het eindwerk van Pedagogiek: opdracht Adolescentiepsychologie.

Het Vakdidactisch dossier 1 bestaat uit een beschrijving en verantwoording van de vakdidactische praktijktheorie van de student en een beschrijving en vakdidactische verantwoording van de zelf ontworpen en uitgevoerde twee lessen. In het dossier van Praktijk 1 worden de diverse aspecten van het functioneren van een docent in de praktijk in samenhang en ontwikkelingsgericht uitgewerkt. Het verslag van Praktijk 1 bestaat uit 360 gradenfeedback met daarin informatie over het functioneren van de student in de praktijk en een reflectie van de student hierop. Het eindwerk van Pedagogiek bestaat uit een paper waarin de student een casus over een leerling beschrijft en analyseert plus een verslag van de zelfanalyse van de training gespreksvaardigheden.

Het panel is te spreken over de toetsing van het eindniveau van de minor, maar adviseert net als in de masteropleidingen om in de educatieve minor te komen tot een meer gestandaardiseerd gebruik van de rubric door de beoordelaars, en tot een explicieter protocol van beoordeling, bijvoorbeeld met betrekking tot het al dan niet toepassen van het vierogenprincipe.

#### **Overwegingen**

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleidingen adequaat is vormgegeven. Het waardeert de ruime variatie in toetsvormen en het gebruik van rubrics door de opleiding heen, die inzichtelijk maken hoe de startbekwaamheid door de programma's heen gerealiseerd wordt. De studenten ontvangen ruime schriftelijke en mondelinge feedback. Het panel kan zich vinden in de manier waarop de toetsing van de Supervisie en Praktijkdelen wordt vormgegeven, en vindt het een goede zaak dat supervisors aan onderlinge uitwisseling doen. Het





adviseert in de documentatie van de 360 gradenfeedback documentatie toe te voegen over lesbezoek van de supervisor.

Met betrekking tot de toetsing van het eindniveau waardeert het panel het gebruik van rubrics per 'rol'. Het zou graag zien dat de manier waarop de beoordelaars die invullen niet te zeer uiteenloopt. Ook zou het panel graag op de beoordelingsformulieren geëxpliciteerd zien wanneer het vierogenprincipe is toegepast en met welk resultaat. Al met al adviseert het de ontwikkeling van heldere beoordelingsprotocollen, bijvoorbeeld via kalibratiesessies met examencommissie en docenten, waarmee ook de examencommissie volledige grip kan krijgen op de wijze van beoordeling van het eindniveau. De examencommissie vervult op dit moment haar wettelijke borgingstaak voldoende en naar vermogen, en stuurt daartoe aan op uniformering van de beoordelingsmethoden. Het panel adviseert om deze lijn verder door te zetten en met een explicieter protocol te gaan werken dat de examencommissie kan controleren en handhaven. Versterking van de examencommissie met een externe toetsexpert kan hierbij behulpzaam zijn. Het panel adviseert ten slotte om taalvaardigheid van studenten waar nodig aan te pakken en de examencommissie de effectiviteit hiervan te laten monitoren.

De toetsing in de educatieve minor is gelijk aan de toetsing in het eerste halfjaar van de masteropleiding, en valt onder dezelfde examencommissie. Het panel is te spreken over de toetsing van het eindniveau van de minor, maar adviseert in de educatieve minor net als in de masteropleidingen te komen tot een meer gestandaardiseerd gebruik van de rubric door de beoordelaars, en tot een explicieter protocol van beoordeling, bijvoorbeeld met betrekking tot het al dan niet toepassen van het vierogenprincipe.

### Conclusie

*Masteropleiding LVHO in de Bètawetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Taal en Cultuurwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

### Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

### Bevindingen

Het panel bekeek een selectie eindwerken van de verschillende opleidingen en schoolvakken (zie bijlage 5). Van ieder schoolvak bekeek het panel twee eindwerken, tenzij er maar 1 eindwerk was. Ook bekeek het outputgegevens met betrekking tot de tevredenheid van het afnemend beroepenveld, de posities van afgestudeerden, en de mening van alumni en studenten over hun opleiding. Daarnaast sprak het uitgebreid met studenten en alumni. Al met al constateert het panel dat de opleidingen een goed en duidelijk beeld hebben van het functioneren van hun afgestudeerden, en dat de resultaten positief genoemd kunnen worden. Vanuit de professionele praktijk wordt tevredenheid gerapporteerd over de kwaliteit van de leerkrachten: ze zijn startbekwaam en hebben duidelijk doorgroeipotentieel. Schoolleiders geven aan dat zij graag ICLON-studenten aannemen. Alumni geven aan tevreden te zijn over het onderzoeksdeel in hun opleiding, dat zij in de praktijk benutten en toepassen. Ook het werkveld (bijvoorbeeld de Raad van Rectoren) geeft aan dat studenten van het ICLON toegerust zijn op het onderzoeken in de lespraktijk, iets wat ze onderscheidt van studenten van andere lerarenopleidingen.

Het panel heeft overwegend goede eindwerken gelezen, waarvan enkele getuigden van een zeer goed niveau. De studenten gaven blijk van zelfreflectief vermogen en voldoende academische vaardigheden en gebruikten op passende wijze algemene en vakspecifieke literatuur om hun conclusies te onderbouwen. Het panel heeft een klein aantal eindwerken gelezen die twijfels oproepen, maar die het wel van voldoende niveau acht. Eén eindwerk, van de verkorte 30 EC-opleiding (voor in dit geval het schoolvak natuurkunde), voldoet volgens het panel niet aan de gestelde standaard die op masterniveau verwacht mag worden. Het panel acht deze uitzondering niet-representatief en constateert dat de afgestudeerden van de opleidingen in algemene zin aan de maat zijn.





### *Educatieve minor*

Het panel bekeek eindwerken van de educatieve minor, de educatieve module en de minor Economie van de EUR. Het zag zowel kwalitatief goede als minder goede einddossiers, maar constateert dat de eindwerken in alle gevallen passend zijn bij het niveau dat verwacht mag worden van een educatieve minor. Hoewel duidelijke gegevens ontbreken over afgestudeerden, is het panel te spreken over het feit dat zo'n 25% van alle studenten die de minor afronden ervoor kiest ook de tweede helft van de opleiding via de verkorte route te voltooien en zo een eerstegraadsbevoegdheid te verkrijgen.

### **Overwegingen**

Het panel constateert dat de opleidingen een goed en duidelijk beeld hebben van het functioneren van hun afgestudeerden, en dat dit functioneren goed kan worden genoemd. Vanuit de professionele praktijk wordt tevredenheid gerapporteerd over de kwaliteit van de leerkrachten: ze zijn startbekwaam en hebben duidelijk doorgroeipotentieel. Schoolleiders geven aan dat zij graag ICLON-studenten aannemen. Alumni geven aan tevreden te zijn over het onderzoeksdeel in hun opleiding, dat zij in de praktijk benutten en toepassen. Met betrekking tot de eindwerken constateert het panel dat deze op één na (een eindwerk voor de verkorte 30 EC-opleiding) aan de maat zijn en het niveau reflecteren dat verwacht mag worden van afgestudeerden op masterniveau.

Ook met betrekking tot de educatieve minor, de educatieve module en de minor Economie van de EUR stelt het panel vast dat de eindwerken in alle gevallen passend zijn bij het niveau dat verwacht mag worden van een educatieve minor.

*Masteropleiding LVHO in de Bètawetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Taal en Cultuurwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

*Masteropleiding LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen:* het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

## ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in de Bètawetenschappen* als 'positief'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in de Taal en Cultuurwetenschappen* als 'positief'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen* als 'positief'.



## **BIJLAGEN**



# BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

## INLEIDING

Dit domeinspecifiek referentiekader voor de universitaire lerarenopleidingen bevat een beschrijving van de ontwikkelingen in het domein van de universitaire lerarenopleidingen sinds de laatste visitatie, de beleidsagenda voor het komende jaar en de bekwaamheidseisen leraar voorbereidend hoger onderwijs die kaderstellend zijn voor de doelstellingen en eindtermen van de universitaire lerarenopleidingen. Het betreft een kader voor:

- de éénjarige wo-masteropleidingen tot leraar voorbereidend hoger onderwijs (VHO) (60 EC) in het domein van Taal en Cultuurwetenschappen, de Bètawetenschappen of de Mens- en Maatschappijwetenschappen, volgend op een verwante disciplinaire wo-master;
- de tweejarige wo-masteropleidingen in de Educatie (en Communicatie) in het domein van Taal en Cultuurwetenschappen, de Bètawetenschappen of de Mens- en Maatschappijwetenschappen
- de educatieve minoren (30 EC) en de educatieve modules (30 EC), die sinds respectievelijk 2009 en 2017 opleiden tot een tweedegraads bevoegdheid voor vmbo-t en de onderbouw van de havo en het vwo. Een educatieve minor of module maakt deel uit van of bouwt voort op een aan het schoolvak verwante bacheloropleiding.

## De universitaire lerarenopleidingen in context

De Nederlandse universiteiten hebben als gezamenlijke missie en ambitie om goede en bekwaame academische leraren op te leiden, die zowel sterk zijn in vakinhoud, als op binnen de gebieden van pedagogiek en didactiek. Deze taak is primair belegd bij universitaire lerarenopleidingen (ulo's), die deze taak in toenemende mate uitvoeren in nauwe samenwerking met faculteiten en vo-scholen. De ulo's bieden opleidingen tot eerstegraads en (beperkt) tweedegraads bevoegd docent aan.<sup>1</sup>

De manier waarop de ulo's aan hun gezamenlijke ambitie werken verschilt. De ulo's zijn op verschillende manieren georganiseerd en ingebed in hun universiteit. Daarnaast heeft elke ulo een eigen opleidingsvisie, mede gebaseerd op de eigen universitaire context en ontwikkelingen in de verschillende regio's.

Sinds de vorige visitatieronde is er landelijk, regionaal en op iedere universiteit veel gebeurd. Een belangrijk aanhoudend en gezamenlijk punt van zorg is het lerarentekort dat in een aantal schoolvakken en regio's zeer groot is. Andere regio's zijn juist krimpregio waardoor, zeker voor een aantal vakken, minder docenten nodig zijn.

Een tweede ontwikkeling is de roep uit de samenleving om meer aandacht voor diversiteit, verschillen tussen leerlingen, nieuwe technologieën en vernieuwende didactieken. Dat maakt dat scholen steeds meer op zoek zijn naar een eigen invulling van hun opdracht en dit op heel verschillende manieren doen. Zij kiezen bijvoorbeeld voor andere onderwijsconcepten of herordenen de schoolvakken tot domeinen. Van ulo's wordt verwacht dat zij, op z'n minst, bij deze ontwikkelingen aansluiten om studenten op te leiden die gedijen in deze variëteit aan professionele contexten. Hier sluit de landelijke wens en ambitie om meer samen met scholen op te leiden op aan.

Een andere relevante ontwikkeling is dat universiteiten hun bachelor- en masteropleidingen, en de daarmee samenhangende wetenschapsdomeinen aan het ontwikkelen zijn, met als consequentie dat de vooropleidingen van potentiële ulo-studenten niet altijd zonder meer aansluiten, bijvoorbeeld als studenten een brede bachelor hebben gevolgd.

Tot slot is in het kader van levenlang leren het bieden van opleidingen aan mensen die op latere leeftijd besluiten om zich via studie verder te ontwikkelen, een vanzelfsprekende taak. Dit heeft als consequentie dat ulo's zich geroepen voelen om trajecten te ontwikkelen die recht doen aan deze specifieke doelgroep, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van zij-instroom trajecten.

Al deze ontwikkelingen maken dat de ulo's hun taak uitvoeren in een zeer dynamische context, waarin zij afstemmen binnen de universiteit, met hun opleidingsscholen en met elkaar. De roep om flexibiliteit wordt overal gevoeld, en vanwege de regionale verschillen ook regionaal uitgewerkt. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van de educatieve

---

<sup>1</sup> Sinds de invoering van de wet beroepen in het onderwijs wordt juridisch enkel het onderscheid gemaakt tussen leraar voortgezet onderwijs en leraar voorbereidend hoger onderwijs. In het dagelijks spraakgebruik wordt leraar voortgezet onderwijs aangeduid als tweedegraads bevoegd leraar en leraar voorbereidend hoger onderwijs als eerstegraads bevoegd leraar.



module, tweejarige educatieve masteropleidingen, en innovatieve trajecten in het kader van het samen opleiden met scholen. Het samen opleiden met scholen wordt op alle ulo's in partnerschappen vormgegeven, en de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de begeleiding van startende leraren (in de 'inductiefase') krijgt steeds meer handen en voeten. Wat de ulo's bindt is de gezamenlijke ambitie, en het bewaken van de kwaliteit van het eindniveau van academisch opgeleide docenten.

### **VSNU-LERARENAGENDA 2013-2017**

Met de VSNU-Lerarenagenda 2013-2017 hebben de universiteiten de afgelopen jaren stappen gezet op weg naar meer universitair opgeleide leraren in het voortgezet en primair onderwijs.

#### *Meer en flexibeler routes naar het leraarschap*

Een belangrijke stap richting het verhogen van de instroom in de universitaire lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs, is dat de ulo's meer en flexibeler routes naar het leraarschap in het voortgezet onderwijs hebben gecreëerd.

Een eerste voorbeeld is de inrichting van een pilot met de zogenaamde educatieve module. Net als de educatieve minor, die al langer bestaat, heeft deze module een omvang van 30 EC. Studenten kunnen de minor tijdens hun bacheloropleiding volgen, terwijl de educatieve module openstaat voor studenten die al een bachelor hebben afgerond. In combinatie met een aan het schoolvak verwante bachelor leidt zowel de educatieve minor als de educatieve module tot een tweedegraads bevoegdheid voor het onderwijzen van het schoolvak op het vmbo-t en in de onderbouw van de havo en het vwo. Op veel plekken geeft de minor of module tevens een vrijstelling van 10-30 EC voor de masteropleiding Leraar VHO (met een omvang van 60 EC) of voor een tweejarige wo-masteropleidingen in de Educatie (en Communicatie). Beide masters leiden tot een eerstegraads bevoegdheid. Door de educatieve minor of module te volgen hebben studenten nu de mogelijkheid al tijdens hun vakinhoudelijke studie met een lerarenopleiding te beginnen. Na hun bachelor of eerste master hebben ze de mogelijkheid bevoegd les te gaan geven, en als dat beter past in hun ontwikkeling of persoonlijke situatie later verder te studeren.

Een tweede voorbeeld van een alternatieve route is de invoering van educatie- en communicatiemasters binnen een aantal universitaire lerarenopleidingen. Deze tweejarige masters werden al langer door de technische universiteiten, de Universiteit Utrecht en, voor het bèta-domein, door de Rijksuniversiteit Groningen aangeboden. In deze opleiding volgen studenten een lerarenopleiding voor het schoolvak en vakmaster waarin het leren begrijpen, communiceren en onderwijzen van de discipline centraal staat.

Een laatste voorbeeld is het programma 'Trainees in Onderwijs', dat is gericht op ambitieuze en getalenteerde afgestudeerden die de lerarenopleiding combineren met een baan en tijdens het programma projecten in de richting van leiderschap, ondernemerschap, ontwerp en/of onderzoek uitvoeren. Trainees in Onderwijs is de opvolger van Eerst De Klas en het OnderwijsTraineeship.

#### *Begeleiding beginnende leraren*

Een stap die erop is gericht om meer beginnende leraren voor het voortgezet onderwijs te behouden, is het in samenwerking met vo-scholen en de hogescholen intensiveren van hun begeleiding in de eerst jaren van hun loopbaan. Door hen te helpen bij het overwinnen van veelvoorkomende problemen met bijvoorbeeld klassenmanagement, wordt voorkomen dat zij voortijdig het beroep verlaten. De aansluiting tussen de lerarenopleiding en de eerste fase van de loopbaan wordt daardoor verbeterd. Hierbij is goed samengewerkt met de hogescholen en de scholen. Inmiddels kent 50% van de scholen een begeleidingstraject voor beginnende leraren.

### **Actieplan Academische Leraren 2019-2021**

Op dit moment is er sprake van oplopende tekorten aan goed opgeleide, bevoegde leraren in het Nederlandse initiële onderwijs. Bij ongewijzigd beleid zullen de tekorten aan leraren en directeurs in het voortgezet onderwijs oplopen van circa 400 op dit moment naar ruim 1200 over circa tien jaar.<sup>2</sup> Het gaat daarbij om het totale tekort waarbij dus geen onderscheid wordt gemaakt tussen leraren met een universitaire of hbo lerarenopleiding. De

---

<sup>2</sup> Opgehaald op 2018-07-08 bij <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/sectoroverstijgend/personeel/lerarenopleiding>. In deze cijfers wordt geen onderscheid gemaakt tussen leraren met een opleiding op hbo- of wo-niveau.



tekorten zullen zich concentreren bij specifieke schoolvakken in het bèta-domein (wiskunde, natuurkunde, scheikunde, informatica), en in het domein van de taal en cultuurvakken (Duits, Frans, en de Klassieke Talen)<sup>3</sup>. Daarenboven bestaat de wens om het aantal universitair opgeleide leraren fors te verhogen. Zo is in het sectorakkoord voor het voortgezet onderwijs<sup>4</sup> afgesproken te streven naar een percentage van ten minste 80% universitair masteropgeleide leraren in de bovenbouw van het vwo in 2020. Dit percentage ligt in de meeste recente cijfers echter nog op 63%. Het verhogen van het aantal academische leraren in de bovenbouw van het vwo is in lijn met een Kamerbreed aangenomen motie.<sup>5</sup>

#### *Vergroten van de toegankelijkheid van de universitaire lerarenopleidingen*

Onder meer door de ontwikkeling naar brede, vaak interdisciplinaire bachelors en specialistische masters binnen veel universiteiten, is de in- en uitstroom van universitaire bachelor- en masteropleidingen veranderd. De bredere universitaire bachelor- en masteropleidingen sluiten daardoor onvoldoende aan op de huidige schoolvakken die inhoudelijk juist een overwegend disciplinair karakter hebben.<sup>6</sup> Dit leidt ertoe dat veel universitair afgestudeerden op dit moment niet aan de vakinhoudelijke ingangseisen voldoen zoals die nu worden gehanteerd voor toelating tot de lerarenopleidingen in specifieke schoolvakken. Een hieraan verwant knelpunt is dat professionals met een universitaire opleiding die na een loopbaan elders een overstap naar het onderwijs overwegen, deze stap te vaak niet kunnen zetten omdat hun vooropleiding onvoldoende aansluit op de inhoudelijke toelatingseisen voor de universitaire lerarenopleiding. Ook vanuit het scholenveld is dit een veelgehoord knelpunt in het opleidingsaanbod voor het voortgezet onderwijs. Om de toegankelijkheid te vergroten en het toelatingsbeleid tussen ulo's consistent te laten zijn, worden initiatieven ondernomen:

- Ontwikkelen van een herzien en consistent toelatingsbeleid dat de toegankelijkheid van de universitaire lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs vergroot;
- Oprichten van een landelijk regiepunt voor toelatingsassessments, en
- Versterken van de educatieve module.

#### *Innovatie in de universitaire lerarenopleidingen*

In de afgelopen decennia is de diversiteit in de vooropleiding en de leeftijd van studenten die zich aanmelden voor de lerarenopleiding sterk toegenomen. Studenten starten op verschillende momenten tijdens of na hun bachelor of master met de lerarenopleiding of zij doen dat na een loopbaan elders. Om beter in te kunnen spelen op die verschillen, is inmiddels een aantal nieuwe opleidingsroutes naar het leraarschap gerealiseerd. De opleiding wordt bovendien vaak gecombineerd met een baan als leraar, zeker door leraren in een opleiding voor een van de tekortvakken.

In het totale stelsel van lerarenopleidingen wordt op dit moment een beweging gemaakt richting opleiden in partnerschap met de scholen onder de noemer 'samen opleiden en professionaliseren'. De lerarenopleidingen raken daarbij vervlochten met de zogenaamde inductiefase: de eerste jaren van de beroepsloopbaan. Dat heeft opleidings-didactische voordelen: door de koppeling van initiële opleiding aan een driejarige inductieperiode wordt de overgang tussen opleiding en baan minder scherp en krijgt de student meer tijd om routine te ontwikkelen.<sup>7</sup> Plannen daarvoor worden met regionale partners per ULO ontwikkeld.

Een andere manier om de instroom te vergroten is de opleiding aantrekkelijker te maken door meer ruimte voor profilering te bieden.

---

<sup>3</sup> Opgehaald op 2018-07-08 bij <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/sectoroverstijgend/personeel/lerarenopleiding>. De mate waarin deze vakken worden aangemerkt als tekortvak is aan verandering onderhevig en verschilt van jaar tot jaar.

<sup>4</sup> Sectorakkoord VO 2014-2017 'Klaar voor de toekomst! Samenwerken aan onderwijskwaliteit' te raadplegen via <https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/141/original/Sectorakkoord-VO-OCW.pdf?1476109377>

<sup>5</sup> Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 33 750 VIII, nr. 21.

<sup>6</sup> Op dit moment wordt in de context van curriculum.nu gewerkt aan een actualisering van kerndoelen en eindtermen in het primair en voortgezet onderwijs. Mogelijk leidt dit ook tot een beweging naar nieuwe, bredere schoolvakken.

<sup>7</sup> Zie bijvoorbeeld: Maulana, R., Helms-Lorenz, M., & van de Grift, W. (2015). A longitudinal study of induction on the acceleration of growth in teaching quality of beginning teachers through the eyes of their students. *Teaching and Teacher Education*, 51, 225-245, en van Tartwijk, J., Wubbels, T., & Zwart, R. C. (2017). Developing teachers' competences with the focus on adaptive expertise in teaching. In D. J. Clandinin & J. Husu (Eds.), *The SAGE Handbook of Research on Teacher Education* (pp. 820-835). London: Sage.



Initiatieven die worden ondernomen om de universitaire lerarenopleiding verder te vernieuwen hebben betrekking op:

- Ontwikkelen van een gezamenlijk aanbod van 'blended' onderwijsmodulen;
- Versterken van het samen opleiden en professionaliseren;
- Versterken en vergroten van aanvullende opleidingsroutes naar het leraarschap zoals het aanbod voor zij-instromers en voor Onderwijsstrainees, en combinaties van initiële lerarenopleiding met in-service lerarenopleiding.

### **Bekwaamheidseisen**

Kaderstellend voor de doelstellingen en eindtermen van de universitaire lerarenopleidingen VHO zijn de bekwaamheidseisen leraar VHO die zijn vastgelegd in de Wet op het Voortgezet Onderwijs (artikel 36 en verwante artikelen) en het Besluit Bekwaamheidseisen Onderwijspersoneel. In 2017 zijn deze wettelijke bekwaamheidseisen herzien.<sup>8</sup> Dit wettelijk kader organiseert de bekwaamheden van leraren naar de taken die zij in hun beroepspraktijk combineren. Dit is het kader waarbinnen de ICL eigen accenten legt. Deze komen terug in de eigen zelfreflecties.

#### *De wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen*

De actuele wettelijke bekwaamheidseisen aan leraren zijn ingedeeld in drie voor het leraarschap specifieke clusters van bekwaamheden: vakinhoudelijke bekwaamheid, vakdidactische bekwaamheid en pedagogische bekwaamheid. Daarnaast wordt aangegeven dat leraren met de kennis en kunde ten aanzien van de deze drie clusters van bekwaamheden hun werk als leraar op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze kunnen verrichten. Dat doen zij niet alleen zelfstandig, maar ook als lid van de professionele onderwijsgemeenschap die zij samen met zijn collega's vormen. Uit deze bekwaamheidseisen kan worden afgeleid dat de wetgever het combineren van de verschillende clusters van bekwaamheden als de kern van het leraarschap ziet. De ICL benadrukt daarin de gerichtheid op het leren en de vorming van leerlingen als de kern van het leraarschap, en verwacht daarnaast van leraren dat zij met collega's, vanuit een academische en onderzoekende houding, een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van onderwijs en het functioneren van de schoolorganisatie.

#### *Vakinhoudelijk bekwaam*

Vakinhoudelijk bekwaam wil zeggen dat leraren de inhoud van hun onderwijs beheersen. Zij 'staan boven' de leerstof en kunnen die zo samenstellen, kiezen en/of bewerken dat hun leerlingen die kunnen leren. Deze leraren kunnen vanuit hun vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met de wetenschap en bijdragen aan de algemene vorming van hun leerlingen. Zij houden hun vakkennis en -kunde actueel.

#### *Vakdidactisch bekwaam*

Vakdidactisch bekwaam wil zeggen dat de leraren de vakinhoud leerbaar maken voor hun leerlingen, in afstemming met hun collega's en passend bij het onderwijskundige beleid van de school. Zij weten die vakinhoud te vertalen in leerplannen of leertrajecten. Zij doen dit op een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze, waarin de volgende handelingselementen herkenbaar zijn:

- het aanbrengen van een duidelijke relatie tussen de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van hun leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen.
- het bij de uitvoering van hun onderwijs volgen van de ontwikkeling van hun leerlingen; zij toetsen en analyseren regelmatig en adequaat of de leerdoelen gerealiseerd worden en hoe dat gebeurt; op basis van deze analyse stellen zij zo nodig zijn onderwijs didactisch bij.
- het samen met (vak)collega's bijdragen aan de ontwikkeling van het onderwijs zodat dit aansluit bij maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen.

---

<sup>8</sup> Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. (2017). Wijziging van het besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2017(148).





### *Pedagogisch bekwaam*

Pedagogische bekwaamheid wil zeggen dat leraren op een professionele, ontwikkelingsgerichte en wetenschappelijk onderbouwde werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor hun leerlingen kunnen realiseren. Zij volgen de ontwikkeling van hun leerlingen in hun leren en gedrag en stemmen daarop hun handelen af. Zij dragen bij aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van hun leerlingen. Zij stemmen hun pedagogisch handelen af met hun collega's en met anderen binnen en buiten de school die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn. Deze uitspraak heeft een brede betekenis en impliceert ook de bijdrage van de leraar aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene. In de context van het beroepsgerichte onderwijs gaat het hier ook om de begeleiding van de leerling bij zijn oriëntatie op beroepen en het ontwikkelen van beroepsidentiteit. Ook in pedagogische zin blijven zij hun onderwijs ontwikkelen dragen zij, samen met collega's, bij aan de ontwikkeling van het onderwijs zodat dit aansluit bij maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen.

### *Wetenschappelijk oriëntatie*

Een wetenschappelijk oriëntatie houdt in dat leraren zich een academisch denk- en werkniveau hebben eigen gemaakt. Dat betekent dat zij in staat zijn op een wetenschappelijk wijze hun schoolvak, hun lesgeven en de professie in het algemeen te analyseren, en hun onderwijs te schoeien op een wetenschappelijk leest.

### *De leraar als professional*

Van leraren wordt verwacht dat zij een positieve bijdrage kunnen leveren als lid van een professionele onderwijsgemeenschap. Dat betekent dat zij een bijdrage leveren aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat in hun school, aan goede werkverhoudingen en aan de schoolorganisatie als geheel. Tevens zijn zij in staat en bereid hun bekwaamheden voortdurend verder te ontwikkelen in lijn met maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen.



## BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN

### Masteropleidingen

Dublin descriptor	Masteropleiding ICLON
<p><b>Kennis en inzicht</b></p> <p>De master heeft aantoonbare kennis en inzicht op bachelorniveau; de kennis en het inzicht van de master overtreffen en/of verdiepen de kennis en inzicht van de bachelor en bieden tevens een basis of een kans om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.</p>	<p>De afgestudeerde leraar beschikt over vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische kennis en inzichten die het bachelorniveau overtreffen. De afgestudeerde leraar is niet alleen ingeleid in theoretische perspectieven voor de betreffende bekwaamheidsgebieden maar leert deze theoretische perspectieven ook toe te passen in onderwijssituaties van zichzelf en van anderen en ontdekt telkens weer nieuwe concrete mogelijkheden, ook door combineren van perspectieven.</p>
<p><b>Toepassen kennis en inzicht</b></p> <p>De master is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat kennis te integreren en met complexe kennis om te gaan.</p>	
<p><b>Oordeelsvorming</b></p> <p>De master is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.</p>	<p>Er wordt in de opleiding veel aandacht besteed aan het verkennen van wat wenselijk is in een concrete situatie om te doen. Daarbij leert de leraar niet alleen nagaan wat hij of zij wenselijk vindt maar ook na te gaan wat de consequenties zijn voor betrokkenen (leerlingen, collega's, ouders).</p>
<p><b>Communicatie</b></p> <p>De master is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten en niet-specialisten.</p>	<p>De leraar moet met enige regelmaat ook mondeling en schriftelijk expliciteren en communiceren naar diverse betrokkenen welke mogelijkheden zijn overwogen, wat hij of zij waarom gewenst vond en hoe dit is gerealiseerd in de praktijk. Daarnaast hebben afgestudeerden ook expliciet kennis en inzicht verworven over effectief communiceren van complexe kwesties en inzichten op hun eigen vakgebied.</p>
<p><b>Leervaardigheden</b></p> <p>De master bezit leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.</p>	<p>Het zelfstandig richting geven aan handelen en ontwikkelen in de onderwijspraktijk dat in de opleiding centraal staat is er ook expliciet op gericht dat de leraar zelfstandig richting kan geven aan voortgaande professionalisering, doordat hij of zij is ingeleid in de leercyclus van voornemens formuleren op basis van reflectie op doelsysteem, ontwerpen en uitvoeren van de nieuwe praktijk en nagaan wat hiervan weer is geleerd. Deze leercyclus wordt gevoed door theoretische perspectieven en data waarmee de leraar telkens weer nieuwe handelingsmogelijkheden kan ontdekken</p>



### Educatieve minor/module

Eindtermen	Omschrijving
Vakinhoudelijke bekwaamheid	De leraar voorbereidend hoger onderwijs beheerst de inhoud van hun onderwijs. Hij staat boven stof en kan deze zo kiezen, samenstellen en bewerken dat leerlingen die kunnen leren. De leraar kan verbanden leggen vanuit hun inhoudelijke expertise met het dagelijks leven, beroep en de wetenschap en bijdragen aan de algemene vorming van hun leerlingen. Hij kan zijn vakinhoudelijke keuzes ook verantwoorden en blijft zijn vakinhoudelijke kennis en kunde ontwikkelen.
Vakdidactisch bekwaamheid	De leraar voorbereidend hoger onderwijs beschikt over kennis en vaardigheden om de vakinhoud te vertalen in lessen en leertrajecten. Daarbij worden doelen, beginsituatie en activiteiten en toetsing op elkaar afgestemd. Bij de uitvoering volgt hij de leervorderingen van de leerlingen en stelt waar nodig zijn onderwijs bij. Hij kan zijn vakdidactische keuzes ook verantwoorden en blijft zijn vakdidactische repertoire ontwikkelen.
Pedagogische bekwaamheid	De leraar voorbereidend hoger onderwijs heeft de kennis en vaardigheden om een veilig, ondersteunend en stimuleren leerklimaat voor zijn leerlingen te realiseren. Hij volgt de ontwikkeling van leerlingen en kan zijn handelen daarop afstemmen. Hij draagt bij aan waardenontwikkeling en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Hij kan zijn pedagogische keuzes ook verantwoorden en blijft zijn pedagogisch repertoire ontwikkelen.
Professioneel leren in samenwerking met collega's	De leraar voorbereidend hoger onderwijs is in staat en bereid om zelf richting te geven aan zijn ontwikkeling ten aanzien van vakinhoud, vakdidactiek en pedagogiek in onderlinge samenhang. Daarbij werkt hij samen met collega's en andere betrokkenen. Hij is bereid en in staat om vanuit vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische perspectieven in een cyclisch proces van het formuleren van doelen, het ontwerpen en uitvoeren van onderwijs en het leren van ervaringen zijn opvattingen en handelen te ontwikkelen en te verantwoorden. Tevens is hij in staat om de leercyclus te verdiepen door aan de hand van onderzoeksvragen ook systematisch data te verzamelen en te analyseren ten behoeve van zijn professionele ontwikkeling.



## BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

### Masteropleidingen

	Vakinhoudelijke Bekwaamheid	Vakdidactische bekwaamheid	Pedagogische bekwaamheid
Supervisie & Praktijk (32 EC)	X	X	X
Vakdidactiek (10 EC)	X	X	
Pedagogiek (5 EC)			X
Vakdidactische verdieping (7 EC)		X	
Leren en Instructie (5 EC)		X	X

Tabel 5: Hoe de studieonderdelen bijdragen aan de drie bekwaamheden

	startweek	maand 1	maand 2	maand 3	maand 4	maand 5	maand 6	maand 7	maand 8	maand 9	maand 10
Leren en instructie 1		3 EC									
Leren en instructie 2							3EC				
Vakdidactiek 1		5 EC									
Vakdidactiek 2							5 EC				
Pedagogiek		5 EC									
Vakdidactische verdieping							7 EC				
Praktijk 1		17 EC									
Praktijk 2							15 EC				

Tabel 6: Studieonderdelen in de tijd geplaatst

### Educatieve minor

Studieonderdeel	EC
Leren en instructie 1	3
Vakdidactiek 1	5
Pedagogiek	5
Praktijk 1	17
Supervisie	

De educatieve minor wordt aangeboden in twee varianten: een voltijdsopleiding van één semester (blokmodel) en een deeltijdsopleiding van twee semesters (lintmodel). Beide varianten hebben dezelfde studielast van 30 EC.

Voor beide modellen geldt dat er gedurende de gehele educatieve minor supervisie- en intervisiebijeenkomsten zijn als onderdeel bij Leren en Instructie en bij Praktijk. De supervisor begeleidt de studenten bij het leerproces, legt een schoolbezoek af en voert met de begeleider op school de tussentijdse beoordelingsgesprekken. Bij Leren en instructie en Pedagogiek vormen de minorstudenten een aparte onderwijsgroep. Tijdens deze colleges wordt specifiek ingegaan op de pedagogische en didactische aanpak passend bij de onderbouw havo/vwo en vmbo-tl. Bij Vakdidactiek sluiten de minorstudenten aan bij onderwijsgroepen die naar schoolvak zijn ingedeeld en waarin ook studenten uit het mastertraject deelnemen.

Sinds 1 september 2013 verzorgt het ICLON de educatieve minor economie voor de Erasmus Universiteit Rotterdam. De studenten volgen het onderwijs veelal op de eigen universiteit in Rotterdam. De opleiding omvat een fulltime programma van 30 ECTS gedurende een half jaar. Het curriculum bestaat uit dezelfde vakken als van alle andere educatieve minoren in Leiden, te weten Praktijk, Pedagogiek, Leren en Instructie en Vakdidactiek.

## BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA

### Donderdag 29 oktober 2020

8.45	9.00	Online ontvangst Panel (Commissie)
9.00	9.45	Interview inhoudelijk verantwoordelijken ICLON-lerarenopleiding
9.45	10.15	Pauze
10.15	11.00	Interview Raad van Rectoren
11.00	11.30	Pauze
11.30	12.15	Interview docenten gezamenlijke algemene vakken
12.30	13.30	Lunch
13.30	14.30	Interview Studenten LVHO Taal- en cultuurwetenschappen, Mens- en Maatschappij, Bèta (Master en Minor/Module)
14.30	15.00	Pauze
15.00	15.45	Interview docenten LVHO in de Taal- en cultuurwetenschappen, parallelsessie
15.00	15.45	Interview docenten LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen, parallelsessie
15.00	15.45	Interview docenten LVHO in de Bètawetenschappen, parallelsessie
15.45	16.30	Pauze en inhoudelijk overleg panel
16.30	17.15	Gesprek werkplekbegeleiders en schoolopleiders
17.15	18.00	Nagesprek panel

### Vrijdag 30 oktober 2020

09.00	10.00	intern overleg Panel (Commissie) en inloopspreekuur (9.30-10.00)
09.30	10.00	Inloopspreekuur
10.00	10.45	Interview alumni alle eerstegraads trajecten
10.45	11.15	Pauze
11.15	12.00	Interview gezamenlijke examencommissie
12.45	13.15	Lunch en intern overleg panel
13.15	14.00	Eindgesprek management
14.00	17.00	Panel intern opstellen voorlopige bevindingen en voorbereiden mondelinge rapportage
17.00	17.15	Mondelinge rapportage voorlopig oordeel



## BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek bestudeerd:

- 15 eindwerken van de masteropleiding LVHO in de Bètawetenschappen;
- 15 eindwerken van de masteropleiding LVHO in de Taal en Cultuurwetenschappen;
- 15 eindwerken van de masteropleiding LVHO in de Mens- en Maatschappijwetenschappen;
- 24 eindwerken van de educatieve minoren (2 per schoolvak, behalve wanneer er maar 1 eindwerk was).

De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij Qanu en zijn op aanvraag beschikbaar.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd:

- Jaarverslagen van de examencommissie 2017-2018 en 2018-2019.
- Jaarverslagen van de opleidingscommissie 2017-2018 en 2018-2019.
- Onderwijs- en examenregeling 2020 -2021 master
- Onderwijs- en examenregeling 2020 -2021 OER educatieve minor-module
- Oplegnotitie bij de zelfevaluatie met betrekking tot de structuur van de opleiding
- Aanvulling op de zelfevaluatie met betrekking tot de beoordeling van de minoren van de Erasmus Universiteit (EUR minoren).
- Overige materialen: Begeleiding startende leraren. "Samen ontwikkelen vanuit expertise". Deze brochure geeft een voorbeeld van de samenwerking met het scholenveld. "Samen ontwikkelen vanuit expertise" was het motto van het project Begeleiding Startende Leraren (BSL) dat opgezet is in de regio Zuid-Holland.
- Overige materialen: de boeken Uitdagend gedifferentieerd vakonderwijs en Wat is echt de moeite waard om te onderwijzen in relatie met het katern Vakdidactische begeleiding.
- Overige materialen: de zelfevaluatie van de midterm van het onderzoeksprogramma van het ICLON en de rapportage van de midtermcommissie.
- ICLON coronanotitie

